

Tartu Ülikool

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

**"Netipervertide" kuvand noorte seas:  
Eesti gümnasistide kogemused ja hinnangud**

Bakalaureusetöö

Tuuli-Ann Freienthal

Juhendaja: Maria Murumaa-Mengel, PhD

Tartu 2018

# Sisukord

EES- JA TÄNUSÕNAD	3
SISSEJUHATUS	4
I TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	8
1.1 Noorte internetikasutus	8
1.2 <i>Online</i> -riskid – personaalne info, võõrastega suhtlemine ja häiriv sisu	10
1.2.1 <i>Online</i> -ahistamine – „netiperverdid“, peibutamine ja ohvrid	12
1.3 <i>Online</i> -riskidega toimetulek	17
II MEETOD JA VALIM	20
2.1 Valim	20
2.2 Andmekogumismeetod	22
2.3 Andmeanalüüsimetod	26
III TULEMUSED	28
3.1 Netiperverdi defineerimine	28
3.1.1 Kogemused netipervertidega	29
3.2 Tajutud tüüpiliste netipervertide omadused	33
3.2.1 Välimuse ja demograafiliste näitajatega seotud omadused	34
3.2.2 Vaimsed omadused ja sotsio-psühholoogiline taust	41
3.3 Tajutud veebikäitumine ja peibutamiskiisid	44
3.4 Tüüpilised ohvrid	47
3.4.1 Netiperverdiga toimetulek	49
IV JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	51
4.1 Järeldused	51
4.2. Diskussioon	55
4.3 Edasised võimalikud uurimissuunad	58
4.4 Meetodi kriitika	59
KOKKUVÕTE	61
SUMMARY	63
Kasutatud allikad	65
Lisad	73
Lisa 1. Intervjuukava	73
Lisa 2. Intervjuude transkriptsioonid	76
Lisa 3. Koodipuu	77
Lisa 4. Nõusolekuvorm	78

# EES- JA TÄNUSÕNAD

Minu jaoks tõstas selle bakalaureusetöö teema ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala kõige esimeses loengus, kus õppejõud Maria Murumaa-Mengel tutvustas muu hulgas ka, millised on tema uurijahuvid. Tema entusiasm ja kirg 2015. aastal ilmunud nn „netipervertide“ teemalise artikli tutvustamisel tekitas minus uudishimuliku hämmingu.

Lugesin Murumaa-Mengeli (2015) artiklit ning lehekülge-lehekülje järel meenusid mulle ka enda põgusad kogemused netipervertidega ning avastasin põnevusega, et tegemist on teemaga, milles oskavad paljud noored kaasa rääkida ja jagada lugusid. Veelgi enam, Murumaa-Mengeli artikkel viis mind ka mitmete Eesti samateemaliste meediatekstideni, mis tõstasid minu jaoks probleemi tõsisema külje – ohvriks sattunud noored. Seejärel tekkiski mul suurem huvi ning teadsin, et tahan ennast selle teema uurimisega siduda ja seetõttu paelus mind kohe väljakutse kirjutada seda tööd.

Bakalaureusetöö kirjutamine oli mulle suur väljakutse, sest tegu oli teemaga, millega ma polnud varem sellisel tasemel kokku puutunud ja seetõttu oli väga põnev süübita nii huvitavate teaduslike materjalide sisse. Ma olen äärmiselt tänulik oma juhendaja Maria Murumaa-Mengelile, kes toetas, inspireeris ja abistas mind töö kõikides etappides. Ta veenis mind selles, et ma tõesti võin ennast seda tööd kirjutades defineerida uurijana ning sellest oli suur abi, et saada üle neist hetkedest, mil motivatsiooni nappis. Maria elas kaasa minu õnnestumistele ja andis mulle alati ka konstruktiivset kriitikat ning kasulikke õpetussõnu. Ma hindan Maria juures väga seda, et ta võttis küll juhendaja rolli, aga suhtus minusse siiski kui võrdsesse ja julgustas mind ise otsustama ja vastutama. Väga suureks abiks oli ka eelkaitsmiseks minu tööd retsenseerinud Kristiina Ojametsast, kelle kriitika, soovitusel ja tõeline põhjalikkus mõjus mulle ühest küljest äratavalt ja abistavalt, aga teisest küljest ka väga motiveerivalt.

Ühtlasi tänan kõiki intervjuueeritud noori, kes leidsid aega ja energiat, et minuga pärast niigi väsitavat koolipäeva kohtuda. Ma olen ilmatuma rõõmus, et te jagasite minuga lugusid, millest te polnud enne kellegagi rääkinud ja arutlesite teema üle ka siis, kui te polnud sellele varem mõelnud. Ma tänan teid nende kõnekate joonistuste ja ahhetamapanevalt tarkade tõdemuste eest.

# SISSEJUHATUS

Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja uurida, kas ja milliseid *online*-riske tajuvad Eesti 17-19 aastased noored, keskendudes peamiselt kogemustele, mis seonduvad nn „netipervertidega“. Töö on tehtud Maria Murumaa-Mengeli (2015) avaldatud artikli “*Drawing the Threat: A Study on Perceptions of the Online Pervert among Estonian High School Students*” edasiarendusena, et mõista paremini pidevalt arenevat ning muutuvat digikultuuri ja noorte kogemusi selles ning läheneda ühele uurimisprobleemile longituudse vaatega (intervalliks umbes viis aastat: esimene andmekogumine aastal 2012, minu töö andmekogumine 2017-2018, umbes aastal 2022 võimalik taas uuele andmekogumisringile minna).

Käesolevas töös on kasutusel mitmeid keskseid mõisteid, mille definitsioonid on esitatud järgnevalt. Esimesena on vajalik defineerida, keda ma käsitlen „**netiperverdina**“ – kõnekeelne mõiste, mis on teemast rääkimisel kasutusel traditsioonilises meedias (Vaksmann, 2018; Birkan, 2009; Kretova, 2018) ja intervjuueeritute sihtrühmas endas (Murumaa-Mengel, 2015). Väljendi lai kasutatavus ning spetsiifiline tähendus oli ka üks argument, miks otsustasin sarnaselt Murumaa-Mengeligale kasutada läbivalt just seda mõistet. Netipervert on teatud tüüpi **online-ahistaja** ning võib viidata mitmetele veebis olevatele ohtlikele inimestele, kuid põhiliselt on see seotud siiski alaealiste seksuaalse ahvatlemise ja ahistamisega (Murumaa-Mengel, 2015). Ma ei valinud keskseks mõisteks „*online-ahistajat*“ kuna **ahistamine** tähendab laiemalt ohvri suhtes soovimatut käitumist, mis kujutab endas solvamist, tülitamist, ähvardamist ning ohvri jaoks soovimatu sisu jagamist (Finn, 2004), lisaks on täna #metoo liikumise valguses see sõna seotud teadlikkuse tõstmise ja teadvustamisega nii veebivälise kui ka veebisisesena naiste seksuaalse ahistamise ja rünnakuga. **Seksuaalse eesmärgiga ahistamine**, mis võib olla netiperverdi üheks peamiseks eesmärgiks, võib alguse saada peibutamist, mis omakorda tähendab ohvri usalduse võitmist ja temaga sõbrunemist selleks, et teda hiljem seksuaalselt ära kasutada (Euroopa Komisjon, 2012). **Peibutamine** (ing. k. *grooming*) on niisiis protsess, milles ahistaja valmistab oma ohvrit ja keskkonda ette, et välja valitud potentsiaalset ohvrit ära kasutada (Craven, Brown ja Gilchrist, 2006). Ahistamine, netiperverdid ja kõik selle ümber käiv on otseselt seotud **meediapaanikatega**, mis tähendab seda, et mingi sotsiaalne probleem paisutatakse üksikjuhtumite laialdase meediakajastusega tegelikust olemusest kordades ohtlikumaks ja suuremaks (Siibak, 2015).

Laste ja noorte internetikasutusega seonduvate meediapaanikate üheks „lemmikteemaks“ on *online*-ahistajad, (sh netiperverdid) kellega kokku puutumine on üks olulisi teemasid, millega peavad paljud noored veebis toime tulema (Cassell ja Cramer, 2008; Hasinoff, 2012; Vickery ja Watkins, 2017). Eesti noored on igapäevase interneti kasutamise osas Euroopa uuringute näitel esirinnas (Coyette, Fiasse, Johansson, Montaigne ja Strandell, 2015: 192) ning seetõttu on ka siinsetel noortel ette tulnud *online*-ahistajatega kokkupuuteid (Vaksmann, 2018).

*Online*-ahistajate teemat on kajastatud meedias mitme suure juhtumiga seoses ning laiemal avalikkuse ette on jõudnud lood „hispaanlannast“<sup>1</sup> (Birkan, 2009), lapsi ja noori šantažeerivatest ahistajatest (Laugen, 2017), tehtud on eksperimente netipervertide meelitamiseks ja paljastamiseks (Väli, 2017) ning välja on toodud, et Eesti politsei korraldab veebiahistajate tabamiseks igakuiseid tulemuslikke operatsioone (Anvelt, 2016).

See, et probleem on konstantselt politsei töölaual, lastega seotud internetipõhiseid seksuaalkuritegusid registreeritakse pelgalt Eestis aastas ligi 250 korral (Raivet, 2018) ja seda kajastatakse ka ajakirjanduses, näitab, et tegemist on ühiskonna tasandil olulise teemaga ja on tähtis tegeleda selle ennetamisega. Interneti kasutamisega kaasnevaid ohtusid on tähtis võimalikult põhjalikult tunda, sest just niiviisi saab tekkivat kahju minimeerida. Netipervertide eest oskavad end kaitsta noored, kes teavad, et selline oht on reaalne, tunnevad selle ära ja oskavad vajadusel ka abi otsida. Seetõttu on oluline noortega võimalikest ohtudest rääkida ning mõista, kuidas noored internetis toimuvat mõtestavad ja millised on nende teadmised enda kaitsmiseks.

Tänaseks on Eesti noorte kogemusi netipervertidega konkreetsemalt uurinud selle töö juhendaja Maria Murumaa-Mengel (2015), kuid üht- või teistmoodi seonduvaid uuringuid on läbi viidud veel. Justiitsministeeriumi 2016. aastal ilmunud uuringus andis noorte interneti vahendusel saadud seksuaalkogemuste ülevaatesse olulise panuse Gerly Tamm. *Online*-riskide teemal on hiljuti doktoritöö teinud Birgy Lorenz (2017) ning riskide teemat on uuritud ka mitmetes bakalaureusetöodes (nt Romanenkov, 2009; Pikk, 2011). Välismaal on *online*-ahistamise uurimisse suure panuse andnud näiteks Janis Wolak, David Finkelhor, Kimberly J.

---

<sup>1</sup> „Hispaanlannana“ esines noore Hispaania neiuna, võttis noormeestega veebis ühendust, flirtis, saatis endast seksuaalseid pilte ning meelitas samasisulist materjali välja ka oma ohvritelt (Birkan, 2009). Mõne aja pärast hakkas ta oma ohvreid ähvardama piltide avalikustamisega, kui ohver materjali juurde ei saada (*Ibid.*). Neiuna esinenud 22-aastaselt Hispaania mehel oli üle Euroopa 700 ohvrit ja Eestis üle 43 ohvri, kellest üks lõpetas ahistaja santaaži enesetapuga (*Ibid.*).

Mitchell, Mitchele L. Ybarra (Wolak jt., 2004; Wolak jt., 2005; Wolak jt., 2006; Wolak jt., 2008; Wolak jt., 2010; Wolak jt., 2013) ja Sonia Livingstone (Livingstone, 2008; Livingstone ja Bovill, 2008; Livingstone jt., 2011a). Kuna mitmete erinevate Euroopas tehtud uurimustega on saadud probleemist kvantitatiivne ülevaade, siis selle täielikuks mõistmiseks on vajalik koguda juurde ka kvalitatiivseid andmeid – noorte kogemuspõhised lood, hinnangud ja tajud (Murumaa-Mengel, 2015). Just nende põhjal saab pakkuda välja lahendusi ennetuseks või ohvrite aitamiseks ja näha probleemi ajas kulgemist. See töö on Murumaa-Mengeli tööle oluline edasiarendus, sest eelmise uurimuse andmed on kogutud aastal 2012 ning vajalik on uurida, millised on vahepeal toimunud muutused, millised probleemi nüansid on täna aktuaalsed ja millised vähemtähtsaks muutunud. Murumaa-Mengeli kogutud andmetest tuli välja, et noori mõjutasid mitmed meedialood, mis on praeguseks juba ligi 10 aastat vanad ja seetõttu on vajalik välja selgitada, mis ja kes mõjutavad Eesti noorte arvamust täna.

Seetõttu andsin käesoleva uuringu käigus kahes erinevas Eesti koolis kokku 38-le 17-19 aastastele noorele ülesandeks joonistada netiperverti ning neil oli selle jaoks aega 45 minutit. Seejärel viisin läbi pealiskaudse visuaalide analüüsi, tuvastamaks erinevaid joonistatud tüüpe. Püüdsin jälgida, et bakalaureusetöö lõplikku valimisse jääks võimalikult lai tõlgenduste ja kogemuste mitmekesisus ning viisin läbi individuaalsed jätkuintervjuud kolmeteistkümne noorega.

Töö põhineb Murumaa-Mengeli (2015) välja töötatud andmekogumismeetodil, mis kätkebki endas kahe erineva meetodi põimimist, et need avaks noore mõtteid ja taju erinevas vormis – sõnas, kirjelduses ja samas ka pildis, visuaalses tajus.

Joonistuste ja intervjuude abil püüdsin leida vastust kolmele põhilisele uurimisküsimusele:

1. **Millisena tajuvad uuritavad gümnasistid netiperverti?** Sellele küsimusele otsin vastust, et mõista, millised kogemused on noortel olnud ning näha kas ja millistele stereotüüpidele vastab netipervert ning mis on selles osas muutunud pärast Murumaa-Mengeli (2015) tehtud uuringut.
2. **Milliseid peibutamise strateegiaid kasutavad uuritavate gümnasistide arvates netiperverdid?** See on oluline teadmine, sest noortel võib olla kogemusi, mis annavad ülevaate nii peibutamise viisidest ning lisaks aitab see küsimus välja selgitada, kui palju üleüldse noored peibutamist läbi näha oskavad.

3. **Kes on uuritavate gümnaasistide arvates netipervertide peamised ohvrid?** See küsimus avab noorte arusaama sellest, milliseid inimesi nad näevad (potentsiaalsete) ohvritena, annab võimaluse reflekteerida enda ja eakaaslaste kogemuste ja arvamuste üle ning toob esile ka võimalikke stereotüüpe.

Netipervertide temaatika paremaks mõistmiseks intervjuueerisin Eesti politsei seksuaalkuritegude ja lastekaitse grupi juht Reimo Raivetit, kes andis Eestis registreeritud kuritegude põhjal ülevaate netiperverdi profiilist, peibutusvõtetest, ohvrist ja toimetulekustrateegiast ning kogutud informatsioon on põimitud konteksti avamise ja tausta peatükki. Töö koosneb neljast peamisest peatükist– esimeses peatükis annan ülevaate laste ja noorte internetikasutamise praktikatest, *online*-riskidest, *online*-ahistamisest ning toimetulekustrateegiast. Teises osas annan ülevaate valimist, andmekogumis- ja analüüsiprotsessist. Kolmandas osas esitan loovuurimismeetodi ja süvaintervjuude kombineerimisel kogutud peamised tulemused ning neljandasse osasse olen kirja pannud põhilised järeldused, diskussiooni, edasised võimalikud uurimissuunad ja meetodi kriitika. Viimase peatükina olen esitanud kokkuvõtte bakalaureusetööst.

# I TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Peatükis annan ülevaate laste ja noorte internetikasutusest Euroopas ning toon välja erinevad põhjused, miks noored veebi kasutavad. Peatükis 1.2 esitan *online*-riskid, mis on olulised just selle bakalaureusetöö kontekstis. Seejärel kitsendan teemafookust ning peatükis 1.2.1 tuleb juttu netipervertidest, ahistamisvõtetest ja pervertide tüüpilistest ohvritest. Seejärel esitan peatükis 1.3 läbilõike viisidest, mida võib pidada *online*-riskidega toimetulekustrateegiateks.

## 1.1 Noorte internetikasutus

2018. a seisuga kasutab internetti enam kui neli miljardit inimest maailmas ning Euroopas on internetile ligipääs umbes 80 protsendil inimestest (Statista, 2018a). Neljast miljardist internetikasutajast on 2,2 miljardit inimest aktiivsed kasutajad sotsiaalvõrgustikus Facebook (Statista, 2018b). Eestis kasutavad 99,3 protsenti 16-24-aastastest inimestest internetti ning üle 90 protsenti kasutavad regulaarselt internetti ka 25-55-aastased eestlased (Eesti Statistika, 2017a).

Selles on suurt rolli mänginud see, et interneti kasutamisest on saanud laste ja noorte igapäevane tegevus, Eestis 2016. aastal 4-12.klassi noorte hulgas tehtud uuring “Targalt internetis” näitas, et üle 80 protsenti noortest alustavad interneti kasutamist alla 9-aastaselt (Valner, 2016). Seega on juba varajasest east alates noorte eneseteostuse ja kommunikatsiooni üheks osaks internetis olevate võimaluste ja riskide vahel orienteerumine (Livingstone, 2008: 407).

Noored kasutavad internetti kõige rohkem sotsiaalmeedias suhtlemiseks (Coyette jt, 2015: 203), aga ka meelelahutuseks (muusika, videod) ja koolitööde lahendamiseks (Mascheroni ja Cuman, 2014: 12). Eesti 16-24-aastased noored kasutavad veebi kõige aktiivsemalt erinevate sotsiaalvõrgustike kasutamiseks ning ligi 97 protsenti 2017. aastal uuringus osalenud noortest olid viimase kolme kuu jooksul kasutanud Facebooki (Eesti Statistika, 2017b). Eesti noorte seas on väga populaarsed kanalid ka YouTube, Instagram ja Snapchat (Valner, 2016).

Noored on hästi kursis sellega, kuidas sotsiaalmeedias postitusi teha ja kommenteerida, kuid oluliselt vähem teatakse erinevatest loominguiliselt arendavatest viisidest, mille üheks näiteks on blogi loomine (Mascheroni ja Cuman, 2014: 12). Siiani tehtud uuringud viitavadki sellele



(näiteks Net Children Go Mobile, 2014; Global Kids Online, 2017), et suur osa noortest ei kasuta veebis olevaid võimalusi enda harimiseks ja näiteks informatsiooni otsimiseks, vaid piirduvad sageli kommunikatsiooni ja meelelahutusega (Valner, 2016).. Kui praegused teismelised said oma esimese nutitelefoniga keskmiselt 14-aastaselt, siis üha tavalisemaks muutub, et laps saab oma esimese nutitelefoniga keskmiselt 8-aastaselt (Mascheroni ja Cuman, 2014: 10) ja seega hakavad noored aina varem ka veebis suhtlema.

“Net Children Go Mobile” uuringust selgus, et mida vanemaks saadakse, seda enam hakatakse interneti kasutama ka väljaspool kodu ja üldiselt kasvab interneti kasutusaktiivsus ja kasutamise eesmärkide paljusus just vanusega (Mascheroni ja Cuman, 2014: 5). Kui mõni aasta tagasi läbi viidud ülemaailmses uuringus selgus, et seadmetest on noorte seas kõige rohkem kasutusel sülearvuti, seejärel nutitelefoni, siis lauaarvuti ja kõige vähem kasutatakse tahvelarvuteid (*Ibid.*), siis “Targalt internetis” küsitluses osalenud Eesti noortest 98,9 protsenti ütlesid, et nad kasutavad kõige rohkem nutitelefoni (Valner, 2016).

Päris enda nutitelefoniga omanike arv on seotud privaatsusega, mida noored hindavad väga kõrgelt ja seetõttu on internetiga isikliku seadme omanike arv neile oluline ja suurendab omakorda tõenäosust, et nad kasutavad seda pidevalt terve päeva jooksul (Mascheroni ja Cuman, 2014: 6). Mobiilide kasutamine on ühest küljest positiivne, sest annab lastele interneti kasutamiseks rohkem paindlikkust ning privaatsust (Byrne, Kardefelt-Winther, Livingstone ja Stoilova, 2016). Samas võib see vähendada lapsevanematele võimalust peres kasvavaid noori interneti kasutamisel toetada ja kontrollida, mida veebis tehakse (*Ibid.*).

Nutitelefoni ei mõjuta mitte ainult seda, kui kaua ja kus noored saavad üksteisega suhelda, vaid ka seda, kellega ja mil viisil suheldakse (Mascheroni ja Cuman, 2014: 14). Paljud noored usuvad, et nad on pärast mobiiltelefoni saamist muutunud palju sotsiaalsemaks ja tihti eelistavadki noored privaatsusele hoopis enda kohta andmete jagamist ja pidevalt kättesaadav olemist (Mascheroni ja Cuman, 2014: 18). Eestis tehtud uuringust selgus, et noored avaldavad väga tihti sotsiaalmeedias küll oma nime ja foto, kuid oluliselt ettevaatlikumalt suhtutakse oma koduse aadressi, telefoninumbri ja e-maili aadressi avaldamisega (Valner, 2016). Sotsiaalmeedias enda profiili luues ja personaalse info jagamise osas valikuid tehes tegelevad noored pidevalt fotode ja sõnade abil endast auditooriumile pildi konstrueerimisega (Royen, Vandebosch ja Poels, 2015).

Marwick ja Boyd (2010: 115) on öelnud, et inimeste arusaam sotsiaalmeedias olevast auditooriumist on piiratud ning midagi postitades kujutavad inimesed enda jaoks ette auditooriumi, mis tegelikult ei pruugi kokku minna sellega, kelleni postitus päriselt jõuab. Seega jagavad noored enda kohta teavet ja on pidevalt aktiivsed, kuid ei teadvusta alati, mis see kaasa toob ja kelleni info võib jõuda. Seda tõestab ka tõsiasi, et vaid viiendik uuritud Eesti õpilastest on põhjalikult läbi mõelnud, kellega millist infot oma profiilil jagab ja seadistanud oma suhtlusvõrgustiku privaatselt nii, et sõbralist on jagatud väiksematesse gruppidesse (Valner, 2016).

## 1.2 *Online*-riskid – personaalne info, võõrastega suhtlemine ja häiriv sisu

Internetis on mitmeid erinevaid riske, kuid selles peatükis esitatakse ülevaade vaid neist, mis on bakalaureusetöö kontekstis kõige olulisemad – personaalse info jagamine, *online*-suhtlus, kokkupuuted võõrastega ja seksuaalne sisu. Probleemsetes juhtumites on iseloomulik, et mitmed neist riskidest põimuvad omavahel eristamatuteks. Interneti laialdase kasutamisega ilmnunud probleemid on tekitanud ühiskonnas mitmeid meediapaanikaid, mille keskmes on sageli noorte meediakasutus ja kiired sotsiaalsed muutused (Jensen, 2012).

Kui vaadelda üldiselt noorte jaoks häirivat sisu veebis, siis tuli “Targalt internetis” uuringust välja, et 60 protsenti noortest on internetis kokku puutunud sellise sisuga, mis on neid häirinud (Valner, 2016) ning mida vanemaks noored saavad, seda suurem on sellise kokkupuute tõenäosus (Mascheroni ja Cuman, 2014). Häiriva sisuna on noored välja toonud interneti petuskeemid, haavava käitumise, ebameeldivad uudised või pildid, (seksuaalse) ahistamise ning liiga personaalse informatsiooni jagamise (Byrne jt, 2016).

Ebameeldivustega kokku puutumisel nähakse ühe riskitegurina noorte aktiivset *online*'is suhtlemist, mis on tihti seotud enda kohta informatsiooni jagamise ja ka uute tutvuste sobitamisega (Harvard Health Journal, 2008: 4). Noored jagavad enda kohta internetis aina rohkem teavet, sest sealne on nende sotsiaalse elu aina kasvava tähtsusega osa (Wolak, Mitchell ja Finkelhor, 2006: 53). Kindlaks on tehtud, et kui noored kasutavad kiirsõnumeid, siis suureneb nende impulsiivne ja riskialtimate käitumine ning enamik *online*-ahistamise juhtumeid on toimunud samuti just eelmainitud viisidel suheldes (*Ibid.*). *Online*'is suhtlemise

üks osa võib olla ka endast seksuaalsete piltide postitamine ja personaalse või emotsionaalse informatsiooni jagamine (Murumaa-Mengel, 2015).

Internet, seal informatsiooni jagamine ja suhtlemine võib viia noored kokku võõraste inimestega, kes võivad olla üheks abstraktseks internetis olevaks ohuks. Noored on internetis kontaktis inimestega, keda nad pole päriselt kohanud ning kui nad otsustavad omavahel kohtuda, siis tavaliselt õpitakse esmalt üksteist *online*'s tundma (Byrne jt, 2016). Eestis küsitletud 4.-12. klassi noortest ütlesid 38 protsenti, et nad on viimase aasta jooksul kohtunud võõraga, kellega nad tutvusid internetis (Valner, 2016). Sellist mustrit peetakse ärevusttekitavaks, sest sellega kaasneb potentsiaalne risk ebameeldivuste tekkimiseks, kuid samas võivad sellised kohtumised olla ka täiesti ohutud (*Ibid.*). Poisid, vanemad noored ja sotsiaalselt ning majanduslikult halvemal järjel olevad noored on *online*'s kohatud võõrastega kohtumisest rohkem huvitatud kui tüdrukud, nooremad ja sotsiaalmajanduslikult tavapärasel järjel olevad noored (Byrne jt, 2016). Noored õpivad üha enam ennast internetis kaitsma ning mõtlevad läbi, milliste inimeste kontaktisoovi rahuldada ja milliste mitte (*Ibid.*). Sealjuures üritavad noored käituda nagu täiskasvanud, kuid tihti ei tajuta, et sellega võib kaasneda ka suurem tõenäosus langeda seksuaalse ahistamise ohvriks (Pedersen, 2013: 406).

Võimalusega langeda seksuaalse ahistamise ohvriks on seotud ka tõenäosus kokku puutuda seksuaalse sisuga (Wolak, Mitchell ja Finkelhor, 2006: 8-9). Seksuaalse sisuga materjaliks võivad olla näiteks pornograafilised pildid või videod või ka seksuaalse alatooniga vestlused nii anonüümsust tagavates jututubades kui ka sotsiaalmeedias. Sellise materjaliga kokku puutumise tõus on tõenäoliselt seotud sellega, et tehnoloogia kasutus tervikuna on kasvanud, lapsed jõuavad *online*-keskkondadesse aina varem ning noortel on aina rohkem võimalusi interneti kasutamiseks (Wolak, Mitchell ja Finkelhor, 2006: 9-10).

Suurema tõenäosusega puutuvad noored seksuaalse materjaliga esimest korda kokku hüpikreklaami kaudu, mitte seda ise sihipäraselt otsides (Martellozzo jt, 2017). Sellist sisu kohatakse sageli sotsiaalvõrgustikes, televisioonis, reklaamides ja filmides (Byrne jt, 2016). Justiitsministeeriumi 2016. aasta uuringus, kus vaadeldi Eesti noorte kogemusi ja hoiakuid seoses seksuaalse väärkohtlemisega, selgus, et pornograafilise sisu leidmiseks on internet üks sagedamini kasutatavatest kanalitest (Soo, 2004). Üle tuhande 11-16 aastase noorega Inglismaal läbi viidud uuringus selgus, et 15-ndaks eluaastaks oli 65% neist veebis pornograafilise sisuga kokku puutunud (Martellozzo, Monaghan, Davidson, Leyva ja

Hoorvath, 2017). Ka Eesti noorte seas tuli välja, et veidi üle 44 protsenti 4.-12. klassi noortest on viimase aasta jooksul näinud veebis seksuaalset või pornograafilist materjali (Valner, 2016), mis võib olla osade jaoks häiriv (Byrne jt, 2016). Seksuaalset materjali võivad noortele saata netiperverdid, kelle eesmärk on suunata ohver nähtut imiteerima (Buchanan, 2016).

Kui hinnata häiriva sisu ja riskide levikut tervikuna, siis seoses nutitelefonide laialdase kasutamisega on erinevate ohtude levimise kiirus ja mastaap oluliselt suurenenud (Mascheroni ja Cuman, 2014). Lisaks võivad mobiiltelefonid ning ka teised nutiseadmed põhjustada uute riskide tekkimist (*Ibid.*). Uued riskid on seotud GPSi ja asukoha tuvastamisega, aga ka võimalustega, kus ühendatakse kasutaja positsioon teenuste ja teiste lähedal olevate kasutajatega (*Ibid.*). Sellised geograafilist asukohta tuvastavad teenused ohustavad eraelu puutumatust, annavad võimalusi isikuandmete kuritarvitamiseks ja geograafilise asukoha jälgimiseks ning mobiiltelefonide kasutajatel on suurem risk sattuda internetis kokku häiriva sisuga, sest nad on suurema tõenäosusega riskidele avatud (Mascheroni ja Cuman, 2014: 26). Statistika näitab siiski, et noored muutuvad internetis aina oskuslikumaks ja oskavad saadud teadmisi rakendada ka enda turvalisuse kaitsmiseks (Mascheroni ja Cuman, 2014: 19).

### 1.2.1 *Online*-ahistamine – „netiperverdid“, peibutamine ja ohvrid

Veebis olevad ohud väärivad tähelepanu ka eraldiseisvalt ning seetõttu on selle töö fookusesse võetud just *online*'s tegutsevad ahistajad ehk siinses kontekstis netiperverdid. Murumaa-Mengeli (2015) *online*-pervertide kuvandi uuringust keskkooli noorte seas selgus, et netiperverdi mõistet kasutatakse ka naljatamise kontekstis, kuid enamasti nähakse perverti endast oluliselt erinevana, võõra ja teistsugusena.

Netiperverdi kirjeldamisel tõid noored kirjeldatud karakteristikutest kõige sagedamini välja vanuse, soo, rahvuse ja seksuaalse orientatsiooni – ehk et **netipervert on pigem vanemaeline mees, välismaalane ning mitteheteroseksuaalse orientatsiooniga** (Murumaa-Mengel, 2015). Teistest uuringutest on muuhulgas selgunud, et kaheksa noort kümnest ütleb, et nad näevad netiperverdina tõenäolisemalt meesterahvast (Wolak, Evans,

Nguyen ja Hines, 2013: 2) ja juhtumite statistika Eestist näitab, et reeglina on *online*-ahistajad tõepoolest mehed (Raivet, 2018).

Enamasti arvasid uuringus (Murumaa-Mengel, 2015) osalenud noored, et netipervert on vanemaeline ja anonüümsust ning pettust võimaldavates *online*-keskkondades teeskleb, et on palju noorem. Tegelikult valetab vaid väga väike osa ahistajatest end tegelikust nooremaks (Wolak, Finkelhor, Mitchell ja Ybarra, 2008). Rahvusvahelised uuringud on näidanud, et kuni 90 protsenti sellistest kuritegudest on tehtud hoopis noorte endi eakaaslaste või noorte täiskasvanute poolt (Wolak, Mitchell ja Finkelhor, 2006). Ka Eestis politseini jõudnud netipervertidega seotud juhtumid on näidanud, et nõ „pervertide“ vanus algab tihti juba 20-ndast eluaastast ning ligi pooltel juhtudest ei varja isik suheldes enda identiteeti (Raivet, 2018). Murumaa-Mengeli intervjueritud noored olid seisukohal, et netipervert on anonüümne võõras, kuid Choo (2009) tehtud uuringus selgus, et tegelikult tunnevad tihti ohvrid ahistajat. Hoolimata nendest statistilistest „keskmistest“ on muidugi internetis tegutsevaid ahistajaid ka mainitust erineva profiiliga ning neid ei saa liigitada otseselt ühte kindlasse gruppi (Marcum, 2007).

Lisaks eelmainitule selgus Murumaa-Mengeli (2015) uuringus, et netiperverti nähakse tihti homoseksuaalse välismaalaseksena. Murumaa-Mengel (2015) seostas seda oma artiklis „Hispaanlanna“ looga, mis oli uuringu läbi viimise ajal, aastal 2012, veel üsna värske ja aktuaalne ning seetõttu oli see värskest mõjutanud ka noorte arvamusi tüüpilistest „netipervertidest“.

Murumaa-Mengeli (2015) uuringust selgus, et noorte arvates on netipervertidel olnud raske lapsepõlv, mis on neid traumeerinud või on nad üles kasvanud üksinduses ja olnud kiusatud ja see on tõuganud neid normist kõrvale. Noorte meelest on netipervert ebanormaalne ja vastik, kuid samas näidati intervjuudes üles ka kaastunnet ja mõistmist (Murumaa-Mengel, 2015). Raiveti (2018) sõnul on Eestis kätte saadud netipervertidid enamasti psüühiliselt terved ja tajuvad maailma sarnaselt meile, kuid seksuaalhuvi laste vastu nähakse siiski hälbena. Tihti on netipervertidid igapäevaelus eeskujulikud tööinimesed, kellel on olemas ka tavapärase seksuaalelu ning mõnel juhul ka perekond (*Ibid.*).

Durkin (1997) pakkus välja neli erinevat viisi, milleks kasutavad internetti täiskasvanud, kellel on laste suhtes seksuaalne huvi – ohvrite peibutamine, teiste endasugustega suhtlemine,

sobimatu seksuaalne suhtlus lastega ja sellest tulenevalt lapspornograafiaga kaubitsemine. Internetis tegutsevatest perversidest see osa, kes ei lähe välja füüsilise kontaktini, ütlevad, et *online's* suhtlemine hoiab ära tõelist kahju lastele ning nad saavad seksuaalsetel teemadel rääkimisega omad ihad rahuldatud ning ei pea astuma järgmist sammu (Durkin ja Bryant, 1999, Marcum, 2007 kaudu). Eksperimendid on näidanud, et osa sellistest inimestest ei suuda mõista, miks nende vaimne seisund ja suhtumine on vale ega mõista teiste inimeste teistsuguseid tõekspidamisi samal teemal (Quayle ja Taylor, 2004, Marcum, 2007 kaudu). Teine osa ahistajatest on oma tegevusest selgelt teadlikud ning kasutavad seega ka manipulatsiooni teadliku vahendina (*Ibid.*), et leida endale ohver, kellega veebis suhelda ning võimalik, et liikuda edasi ka *offline*-suhtlusele. Internetis suhtlemine hõlbustab seksuaalsuse väljendamist ja rahuldumist sõnade kaudu, kuid samas võivad sellised vestlused sageli viia ka manipuleeritud ohvriga näost-näkku kohtumiseni (McFarlane, Bull ja Rietmeijer, 2000).

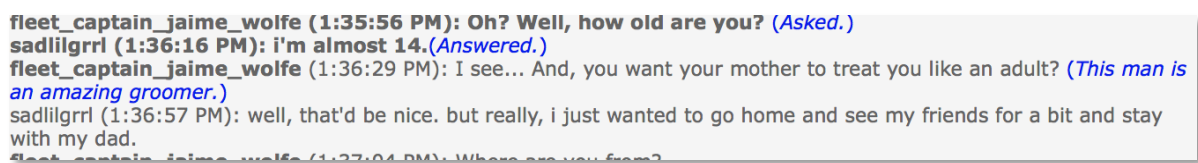
Ehkki eelpool on välja toodud, et sageli on netipervert oma motiivide ja isiku osas üsna avameelne, on suur osa peibutamistrateegiatest (*grooming strategies*) seotud petmise ning valeinfo esitamisega. **Ohvrite eksitamiseks ja petmiseks kasutatakse mitmeid erinevaid viise**, mille hulka kuulub näiteks enda välimuse, nime, perekonnaseisu, motiivide või töökoha kohta valetamine (Wolak, Finkelhor ja Mitchell, 2004: 18). Siiski näitas sama uuring, et see on pigem erandlik ja enamike juhtumite puhul on noored tegelikult teadlikud, et nende vastaspool on seksuaalse huviga täiskasvanud inimene. Ka Murumaa-Mengeli (2015) uuringust tuli välja, et noorte kogemuste järgi olid netiperverdid oma eesmärkide osas üsna otsekohesed ning seda näitab ka Eesti politsei praktika (Raivet, 2018). Tavaliselt suheldakse enne netiperverdiga kokku saamist rohkelt nii veebis kui ka telefonitsi (Wolak, Finkelhor ja Mitchell, 2004: 18). Ohvrit manipuleeriva ja peibutava suhtluse järel toimunud kohtumistest lõppevad üle 90 protsendi ebaseadusliku seksuaalse kontaktiga ohvri ja ahistaja vahel (*Ibid.*), mille eest võidakse näiteks Eestis karistada kuni kümneaastase vangistusega (Raivet, 2018).

Selleks, et uurida netiperverdi peibutusvõtteid, on oluline teada saada, kuidas täpselt ahistajad noortele lähenevad ning milliseks kujuneb suhtlus ajapikku (Marcum, 2007). Perverdid kasutavad ära noorte naiivsust ning panevad selle enda kasuks tööle (Beebe, Asche ja Harrison, 2004). Raiveti (2018) sõnul manipuleerivad netiperverdid noortega neid kiites ja käituvad malbelt, et jätta mulje tavapärasest tutvumisprotsessist. Paljud *online*-perverdid kasutavad veebis suhtlemist laste või noorte peibutamiseks, et tekitada oma teismelistest ohvrites esialgu usaldust ja kindlustunnet ning alles seejärel hakkab netipervert tegema

ebamugavaid nalju ja küsima privaatseid pilte ning videoid (Murumaa-Mengel, 2015; Wolak, Evans, Nguyen ja Hines, 2013: 2). Raiveti (2018) sõnul liiguvad netiperverdid tihti juba üheõhtuse suhtluse järel seksuaalsete küsimuste juurde ja see on üks märk, mis näitab, et sellised ahistajad otsivad ohvreid, mitte kaaslasi ja ei soovi ohvri peale seetõttu palju aega raisata.

Netipervertide käitumise uurimises on olulise sammu astunud USA-s eraisikute poolt algatatud grupp “Perverted-Justice”, mis lõi liikumise, kus hoolega valitud ja koolitatud vabatahtlikud mängivad alaealisi eesmärgiga võtta vahele netiperverte ning tänaseks on tabatud 623 sellist isikut, kes on lisatud “Perverted-Justice” kodulehele, mis on justkui netipervertidest koosnev andmeait. Lehele on pandud tabatud pervertide kasutajanimed, täisnimed, vanused, pildid ja vestlused, mis annavad hea algmaterjali ahistajate tüüpiliste lähenemisviiside uurimiseks (Perverted-Justice, 2018). Väga sageli kasutavad netiperverdid noorte ära rääkimiseks erinevaid manipuleerimisvõtteid (Marcum, 2007, Wolak jt., 2004) ja tihti peegeldub nende *online’s* rakendatavatest lähenemisviisidest ja suhtlusest, et nad naudivad võimu ja olukorra kontrolli (Marcum, 2007).

Sellel kuvatõmmisel (vt Joonis 1) on näha mõnda lauset “Perverted-Justice” veebilehel välja toodud vestlusest vabatahtliku ja netiperverdi vahel, mis peegeldab hästi ahistaja manipuleerivat sihti ja aitab teha noorte seas tulemuslikku ennetustööd, et osata netiperverti ära tunda.



fleet\_captain\_jaime\_wolfe (1:35:56 PM): Oh? Well, how old are you? (Asked.)  
sadliilgrri (1:36:16 PM): i'm almost 14.(Answered.)  
fleet\_captain\_jaime\_wolfe (1:36:29 PM): I see... And, you want your mother to treat you like an adult? (This man is an amazing groomer.)  
sadliilgrri (1:36:57 PM): well, that'd be nice. but really, i just wanted to go home and see my friends for a bit and stay with my dad.  
fleet\_captain\_jaime\_wolfe (1:37:04 PM): Where are you from?

Joonis 1 Vestlus netiperverdi ja vabatahtliku vahel (Allikas: Perverted-Justice, 2018)

Wolaki, Finkelhori ja Mitchellli USA-s tehtud uuringust (2004) selgus, et internetiga seotud seksuaalkuriteo **tüüpiline ohver on 12-15-aastane noor teismeline ning 75 protsendil juhtudest tüdruk**. Ka Eestis jõuab politseini netipervertide ohvriks langenud tüdrukuid rohkem kui poisse, kuid ohvreid on siiski mõlemast soost ning tulenevalt seadusest menetletakse juhtumeid, mis on toime pandud alla 14-aastaste suhtes (Raivet, 2018). Noored tunnevad end seksuaalsusega seotud vestlusesse haaratuna küpsema ja täiskasvanumana ning ühtlasi ka turvaliselt, sest arvatakse, et nende tegelik identiteet on internetis varjatud

(Marcum, 2007). Tihti hakatakse jutu käigus vestluspartnerit usaldama ning jagatakse enda kohta ulatuslikult informatsiooni, sealhulgas ka infot elukoha, vanuse, hobide ja huvide kohta (*Ibid.*). Wolak jt (2004) järgi on enamasti tegemist üksikute ja depressiivsete noorukitega.

Suurema tõenäosusega satuvad *online*-ahistamisesse need noored, kellel on keerulised suhted vanematega, sest nad on kergemini haavatavad (Wolak, Finkelhor ja Mitchell, 2004: 12). Haavatavad võivad olla ka sellised noored, keda on varasemalt seksuaalselt või füüsiliselt kuritarvitatud või kes on muudmoodi probleemsed (Wolak, Evans, Nguyen ja Hines, 2013: 5) ning seetõttu on oluline, et noorte vaimse tervisega tegeledes oleks *online*-suhetest ja internetist rääkimine üks osa probleemide lahendamisest (Wolak, Finkelhor ja Mitchell, 2004: 19). Noored satuvad suurema tõenäosusega netiperverdiga suhtlema siis, kui nende veebikäitumine vastab riskantsele muustrile, mis võib sisaldada näiteks võõrastega suhtlemist, võõraste sõbralisti lisamist, pornograafia jälgimist veebist jms (Wolak jt, 2008). Ohus on ka need, kes üleüldse suhtlevad palju *online*'s ja räägivad internetis võõrastega seksist (Wolak, Evans, Nguyen ja Hines, 2013: 5) või jagavad enda kohta palju personaalset informatsiooni (näiteks nimi, pildid, telefoninumber) (Wolak, Evans, Nguyen ja Hines, 2013: 6), mis annab Murumaa-Mengeli (2015) uuringus osalenud noorte meelest ahistajale juurde mõjuvõimu ohvri üle.

Eesti noorte uurimisel on statistika näidanud, et keskmine Eesti noor – kokkupuute sageduste mediaani järgi – ei ole kordagi kokku puutunud internetipõhise väärkohtlemisega, kuid summaarse kokkupuutesageduse järgi on keskmisel noorel esinenud internetipõhist seksuaalset väärkohtlemist 2-3 korral ja ühel korral on ta ka ise kedagi veebis väärkohelnud (Tamm, 2016). Ligikaudu 20 protsenti noortest on enda sõnul kogunud ühel või teisel moel seksuaalset väärkohtlemist internetis (*Ibid.*). Murumaa-Mengeli (2015) uuringust tuli välja, et enamik intervjueeritutest olid kokku puutunud netiperverdiga, märganud neid sotsiaalmeedias või teadsid jagada sõbraga juhtunud selleteemalist lugu.

Kui Eesti noorte seas tehtud internetipõhiste seksuaalkogemuste uuringus (Tamm, 2016) võrreldi alla 18- aastaseid ja 18-19-aastaseid noori, siis kõige sagedasem kokkupuude oli veebis ahistamisega 18-19 aastastel tüdrukutel, kes eelistavad suhelda vene keeles. Samast uuringust tuli välja, et kokkupuutesageduste alusel kannatab Eesti noor tüdruk internetipõhise väärkohtlemise all rohkem kui keskmine Eesti poiss ja sellest järeldub, et tüdrukud on internetiväärkohtlemise osas haavatavam sihtrühm kui poisid (*Ibid.*). Sealjuures on erandiks



18-19 aastased eesti keelt eelistavad tüdrukud ja poisid, kellel on ohvrikogemuste sagedus sarnane (*Ibid.*).

Ohvrikogemuste alamliikide uurimisel selgus, et kui tüdrukutelt palutakse peamiselt vastu nende tahtmist paljastavaid pilte, siis poistele hoopis saadetakse paljastavaid fotosid vastu nende tahtmist (Tamm, 2016). Võrreldes poistega oli tüdrukutelt veebis ligi poole rohkem küsitud intiimsete kehaosade või seksuaalkogemuse kohta (*Ibid.*). Murumaa-Mengel (2015) tõi oma artiklis välja, et kui hirmu võõraste ees seostatakse tihti just oma kavatsuste ja isiku varjamisega, siis võib netipervertide vastupidine avatud käitumine tekitada noortes segadust, kas netipervertide välja öeldud eesmärkidega lähenemine on sellisel juhul üldse moraalselt vale ja taunitav.

### 1.3 *Online*-riskidega toimetulek

Mida vanemaks teismelised saavad, seda aktiivsemaks nad veebis muutuvad ning sellega seoses suureneb ka risk puutuda kokku erinevate veebis olevate ohtudega (Wolak, Finkelhor, Mitchell ja Ybarra, 2010: 18). Samas arendab rohke kasutamine ka oskust nende riskidega toime tulla, mille tulemuseks võib olla väiksem kahju (Livingstone jt, 2015), sest noored õpivad praktika käigus end kaitsma. Kaudselt tähendab see seda, et noored, kes on *online*'i vähem kaasatud, vähesemate oskustega või vähem toetatud, puutuvad ka väiksema tõenäosusega riskidega kokku, kuid samas säilitab selline tendents digilõhet, kuna näiteks riskide haldamise ja toimetulekustrateegiate omandamiseks on samuti vähem võimalusi (*Ibid.*).

*Online*-riskidega toime tulemiseks peaksid noored küsima vajadusel nõu oma vanematelt ja hoidma neid veebis toimuvaga pidevalt kursis (Byrne jt, 2016). Üle poolte Eestis uuritud noortest ütlesidki, et kui neil tekiksid internetiga seoses probleemid või mured, siis kõigepealt pöörduksid nad oma vanema poole (Valner, 2016). Samas ütles 15 protsenti noortest siiski, et nad ei pöörduks mitte kellegi poole (*Ibid.*). Mõnikord ei taheta vanematega veebis tekkinud küsimustest rääkida, sest kardetakse lapsevanemate reaktsiooni ja karistust (Byrne jt, 2016.).

Lapsevanemad jagunevad kaheks – ühed, kes laste kaitsmiseks keelavad ja piiravad interneti kasutamist ning teised, kes võimaldavad seda vabalt ning toetavad sellega *online* võimalusi ja

digitaalseid oskuseid (*Ibid.*). Noored aga ei suutu tihti hästi sellesse, kui nende vanemad tahavad kommunikatiivseid vahendusstrateegiaid kasutada ning võimalusi aktiivselt tutvustada, sh näiteks rääkida vanematega *online*-noortekultuuris kogetust või saada Facebookis sõbraks, sest see hajutab nende jaoks piiri selle vahel, millist infot oma sõpradega avalikult Facebookis jagada ja mis osa infost jätta vanematele rääkimata (Marwick ja Boyd, 2014). Maria Fridh, Martin Lindström ja Maria Rosvall (2015) tõid välja, et internetis tekkinud probleemide tekkimisel eelistavad noored oma vanemate asemel toetuda hoopis sõpradele. Seda eelkõige sellepärast, et kardetakse vanemate reaktisooni ning arvatakse, et nad võivad probleemist kuuldes hakata piirama noore veebikasutamist ja häirima privaatsust (*Ibid.*).

Selleks, et tagada noortele juba eos usaldusväärne, meeldiv ja turvaline internetikeskkond, võiks pöörata rohkem tähelepanu sisu klassifikatsioonile, vanuseliselt piiravatele privaatsusseadmetele ja lihtsatele ning mugavatele võimalustele häirivast sisust teatamiseks nii arvutis kui ka telefonis (Mascheroni ja Cuman, 2014: 26).

Ka siis, kui kõiki turvalisuse jaoks võimalikke lahendusi pole veel arvesse võetud, on oluline, et noored tunneksid ära olukorra, kus vestlus võõra inimesega areneb ebasobivalt seksuaalseks. Tähtis on see, et noored teaksid, kuidas sellises olukorras käituda ning mõistaksid kui oluline on neist intsidentidest teada anda (Wolak ja Finkelhor, 2013: 740). Noored küll avalikustavad internetis enda kohta isiklikku informatsiooni, et säilitada enda iseteadvus ja sotsiaalsed suhted, kuid sealjuures soovivad nad tegelikult, et keegi kontrolliks, kuidas ja mil viisil nad seda teavet avalikustavad (Livingstone, 2008: 405). Peab arvestama, et kõik noored ei pruugi tahta endaga juhtunust rääkida, sest nad võivad tunda häbi või piinlikkust just kõige julmemate ahistamiseikade osas (Leander, Christianson ja Granhag, 2008: 1271) ning seetõttu on tähtis noortega internetisuhtluse teemal regulaarselt rääkida, et olla toimuvaga kursis, vajadusel sekkuda ja teada, kui aktiivselt nad veebis suhtlevad ning millist infot enda kohta jagavad. Oluline on teha ennetustööd ja rääkida noortele, et pervertidel on samaaegselt palju erinevaid suhteid, mis kõik kestavad lühikest aega ning fotod ja videod, mida noored netiperverdile saadavad, võivad jõuda internetis ka kõigi teisteni või hoopis saada uurimisel asitõenditeks (Wolak, Finkelhor ja Mitchell, 2004).

Wolak, Finkelhor ja Mitchell (2004) tõid oma uuringus välja, et enamik ennetustööd, mis noorte hoiatamiseks tehakse, ei põhine tõeliste juhtumite analüüsil ja dünaamil ja olukorra

muutmiseks ning päris lugude põhjal ennetustöö tegemiseks on vaja rohkem kaasata ka avalikku ja erasektorit. Tihti arvatakse, et kartma peab neid, kes oma identiteeti ja motiive varjavad, erinevad noortest nii välimuselt kui olemuselt ja on ohtutekitava taustaga, kuid kuna *online*-perverdid võivad olla oma eesmärkides ka üpris ausad, siis võib see tekitada noortes segadust, kuidas oleks mõistlik ahistajaga suhelda ja mis „kvalifitseerub“ ahistamisena (Murumaa-Mengel, 2015). Meediast pärit stereotüüpide ja narratiivide levik, mida kinnitavad tihti ka interneti ohutuskampaaniad, tekitab olukorra, kus noor ei pruugi ahistajat ahistajana defineerida sellepärast, et too ei vasta karikatuursele stereotüüpõhisele profiilile (Murumaa-mengel, 2016).

## II MEETOD JA VALIM

Selles peatükis annan kõigepealt ülevaate bakalaureusetöö valimist, seejärel andmete kogumise jaoks kasutatud meetodist ning viimases alapeatükis selgitan, millist andmeanalüüsi meetodit ja kuidas täpsemalt rakendasin selle töö jaoks.

### 2.1 Valim

Kuna eesmärgiks oli koguda kvalitatiivseid andmeid ja mitte teha kogutud info põhjal kaugeleulatuvaid kõiki noori ja „keskmist noort“ iseloomustavaid statistilisi järeldusi või üldistusi, siis ei pea ka valim olema läbilõige Eesti noortest ja seetõttu põhineb siinne valim sihipärase valiku põhimõttel. Valimisse kuuluvad noored pidid olema gümnasistid, mis annab neile võimaluse vaadata tagasi oma noorema ea internetikäitumisele ja loob seeläbi potentsiaalse distantsi tundliku teemaga. Samuti pidid valimi liikmed olema internetikasutajad ning soovima teemal kaasa rääkida.

Esimese viie valimisse kuuluva nooreni jõudsin isiklike kontaktide kaudu – võtsin ühendust oma kunagise gümnaasiumiaegse õpetajaga Eesti alevikus asuvas koolis ning palusin võimalust tulla noortega uuringut läbi viima. Need viis noort tundsid mind nime- ja nägupidi ühisest kooliajast, kuid isiklikku kokkupuudet polnud mul nendega olnud. Ülejäänud kaheksa valimisse kuuluva noorega sain esialgse kontakti taas läbi isiklike suhete – läbi tuttava linnakooli direktori, kellelt sain loa tutvustada oma uuringut gümnasistidele ja pakkuda võimalust selles osaleda. Seega ei olnud need kaheksa noort minuga kunagi varem kokku puutunud. Osalemine toimus mõlemas koolis vabatahtlikkuse alusel ning kellelegi sellega mingeid hüvesid ei kaasnenu.

Uuring koosnes kahest etapist – joonistusülesanne (4. detsember ja 13. aprill), milles osales kokku 38 noort ning suures osas eelnevalt joonistatult põhinevad intervjuud, milles osales 13 noort (18.-28. detsember ja 16.-27. aprill). Lõppvalimisse kuulubki 13 noort - ühe Eesti aleviku kooli viis abiturienti ning ühe Eesti linna 11. klassi kaheksa õpilast (vt Tabel 1).

Tabel 1. Uuringus osalejate andmed

Elukoht	Kood	Vanus	Sugu	Internetikasutus (osaleja enda kirjeldusel)
Alevik	N1-19	19	Naine	Kasutab internetti enda hinnangul oma eakaaslastest vähem, sest ei taha silmi väsitada ja rikkuda. On puutunud netiperverdiga kokku Skype'is.
Alevik	N2-18	18	Naine	Kasutab internetti enda hinnangul iga aastaga aina vähem, sest ei taha enda kohta informatsiooni jagada. On puutunud erinevates suhtlusportaalides kokku mitmete netipervertidega.
Linn	N3-18	18	Naine	Kasutab internetti eelkõige mängude mängimiseks ja mänguritest videote vaatamiseks. Kasutab internetti suhtlemiseks üsna vähe ja eelistab pigem tegevusi, kus saab olla omaette.
Linn	N4-18	18	Naine	Kasutab internetti eelkõige välismaalastest sõpradega suhtlemiseks ja mitmed ta tuttavad on netiperverdiga kokku puutunud.
Linn	N5-18	18	Naine	Vanemad keelasid tal interneti kasutamise ajani, mil ta suudab ise otsuseid langetada ning kui toona ei mõistnud ta selle vajalikkust, siis täna on ta kindel, et see hoidis ära kokkupuute erinevate veebis olevate ohtudega.
Linn	N6-17	17	Naine	Kasutab internetti peamiselt suhtlemiseks ja tal puuduvad kogemused netipervertidega.
Linn	N7-17	17	Naine	Kasutab internetti suhtlemiseks ja on aktiivne sotsiaalmeedia kasutaja.
Linn	N8-18	18	Naine	Kasutab internetti peamiselt sotsiaalmeedia kasutamiseks.
Alevik	M1-19	19	Mees	Kasutab internetti peamiselt informatsiooni otsimiseks ja meelelahutuseks
Alevik	M2-18	18	Mees	Kasutab internetti väga palju meelelahutuseks ning veedab palju aega veebis mängides. On puutunud kokku ühe naissoost netiperverdiga.
Alevik	M3-18	18	Mees	Kasutab internetti palju meelelahutuseks ning vaatab regulaarselt YouTube'is videoid.
Linn	M4-19	19	Mees	Alustas interneti kasutamist aktiivselt juba kuueaastaselt ning oma esimese kasutaja tegi rate.ee

				keskkonda. Ta jälgib ja kontrollib aktiivselt oma noorema õe tegemisi internetis.
Linn	M5-18	18	Mees	Kasutab internetti kogu päeva vältel eelkõige suhtlemiseks ja veedab palju aega YouTube'is õpetusvideoid vaadates. Ta tahaks sotsiaalmeediast täielikult eemalduda, kuid sõprade surve tõttu pole seda teinud.

13-st noorest kaheksa on 18-aastased, kolm on 19-aastased ja kaks 17-aastased - tegemist on kaheksa tüdruku ning viie poisiga (Tabel 1). Kõik noored kasutavad igapäevaselt internetti ning sotsiaalvõrgustikke. Rahvuselt defineerivad kümme noort end eestlaseks ning kaks noort venelaseks. Kõik uuritavad räägivad eesti keelt ja õpivad ka eestikeelse kooliprogrammi alusel.

Selline hulk uurimisaluseid on bakalaureusetöö mahtu ja eesmärke arvestades piisav, sest see annab ülevaate erisuguse tausta, elukoha ja huvidega noorte arvamustest ja lugudest. Ehkki teises etapis osalemiseks avaldas soovi rohkem noori, tajusin juba kümnenda intervjuu juures lähenevat andmekogumise saturatsioonipunkti, ka mõjutas valimi lõplikku suurust bakalaureusetöö maht ja ajakava.

## 2.2 Andmekogumismeetod

Andmete kogumiseks kasutasin meetodit, mille on Maria Murumaa-Mengel välja töötanud uuringu jaoks, kus ta uuris netipervertide tajumist keskkooli noorte seas aastal 2012. Kuna see bakalaureusetöö on koostatud Murumaa-Mengeli (2015) töö eeskujul, siis oli ka sama meetodi kasutamine selles bakalaureusetöös mõistlik, et koguda ja võrrelda andmeid sarnastel alustel.

Selles bakalaureusetöös olen traditsioonilist kvalitatiivset uurimismeetodit põiminud tavalisest loomingulisemate viisidega ja kasutatud loovuurimismeetodit. Loovuurimismeetod on kvalitatiivsete visuaalsete uurimismeetodite alla kuuluv lähenemine (Murumaa-Mengel, 2014), mis on siinkohal segu traditsioonilisest intervjuust ja loovuurimismeetodile iseloomulikust joonistamisülesandest. Murumaa-Mengeli (2014) kohaselt on loovuurimismeetod eriti sobilik just tundlike teemade ning noorte uurimiseks. Selles töös on loovuurimismeetodi kasutamine eesmärgipärane, kuna netiperverdi tajumisega seonduvaid

nüansse ei ole võimalik mõõta arvuliselt, olulisem on detailide ja erinevate lugude märkamine.

Bakalaureusetöö jaoks on kvalitatiivne uurimismeetod sobilik, sest see on uurimismeetod, mis aitab saada sellist empiirilist materjali, mis sisaldab nii kvalitatiivseid kui ka detaile hõlmavaid seiku (Laherand, 2008: 21). Maria Murumaa-Mengel (2014) on välja toonud, et loovuurimismeetodi üks eeliseid on see, et uuritavatel on teema mõtestamiseks rohkem aega. Just seetõttu jätsin joonistamise ja intervjuude vahele olenevalt intervjuueeritavast vähemalt nädalase perioodi mõtete koondamiseks. Loovuurimismeetodi kaasamine oli selles bakalaureusetöös väga oluline, sest andis võimaluse keerulise teema koondamiseks ning loovuurimismeetodiga kogutud andmete eelnev analüüs toetas ka intervjuukava loomist. Murumaa-Mengel (2015) on välja toonud, et kuigi loovuurimismeetodeid peetakse mõnikord naiivseteks, siis tema välja töötatud meetodi juures annab joonistuste ja individuaalsete intervjuude omavaheline kombineerimine uurijale nähtuste mõistmiseks palju paremad eeldused.

Meri-Liis Laherand (2008: 20) on kirjutanud, et kvalitatiivsetes uuringutes tegeletakse inimeste isikliku ja sotsiaalse kogemuse uurimise, kirjeldamise ja tõlgendamise ning püütakse mõista väikese arvu osalejate maailmavaadet. Kvalitatiivse meetodi juures on eesmärgiks saada terviklikku empiirilist materjali, mis sisaldaks ka kvalitatiivseid seiku ja oleks detailirohke (Laherand, 2008: 21), mis oli ka selle bakalaureusetöö juures väga oluliseks aspektiks. Kvalitatiivse uurimismeetodi puhul on võimalik tähelepanu pöörata ka harva esinevatele nähtustele tekstis (Kalmus, Masso ja Linno, 2005) ning seetõttu saab bakalaureusetöös välja tuua ka selliseid väljaütlemisi, mida esitati küll harva, kuid mis olid siiski olulised.

Selles uuringus eelistasin grüpiintervjuudele individuaalseid poolstruktureeritud intervjuusid, sest tegemist oli delikaatse teemaga ning intervjuu põhines suuresti noorte isiklikel kogemustel, mis võisid eelduste kohaselt minna ka väga privaatseks. Grüpiintervjuus oleks võinud tekkida oht, et noored ei tunne end kaaslastega koos rääkides mugavalt või ei julge oma erinäolisi kogemusi ja arvamusi jagada. Poolstruktureeritud intervjuud andsid võimaluse toetuda eelnevalt valmis mõeldud intervjuukavale, kuid esitada siiski lisaküsimusi.

Loovuurimismeetodi läbi viimine algas sellega, et andsin uuritavatele teada, et kui neil on soov uuringu järgmises etapis osaleda, siis peaksid nad kirjutama oma joonistuse tagumisele

küljele enda nime, meiliaadressi ja telefonumbri. Pärast valimisse kuuluvatele noortele esialgse üldise uuringuinfo andmist toimus ühe koolitunni asemel käesoleva uuringu joonistusülesanne („joonista palun, milline on sinu arvates netipervert“). Joonistamine leidis aset õpilaste koduklassis ning selleks andsin neile A4 valged paberid ja joonistamisvahendid. Õpilastel oli kasutamiseks kolm pakki värvilisi pliiatseid, kaks pakki värvilisi viltpliiatseid, kuid uuritavad võisid kasutada ka enda isiklike vahendeid. Lähtuvalt Maria Murumaa-Mengeli uuringudisainist (2015) ei andnud ma noortele rohkem instruksioone ning neil ei tekkinud selles osas ka küsimusi. Õpilased istusid kahe- kuni kuuekaupa laudkondades, mis ühest küljest oli negatiivne, sest noored võisid joonistada kaaslastega samu asju ja karta kanda paberile enda mõtteid, mis pinginaabri omast erinevad. Teisalt oli koos istumine positiivne, sest klassikaaslastega tekkis arutelu ning üheskoos viidi end teemasse kiiresti sisse. Andsin joonistamiseks 45 minutit ehk ühe akadeemilise tunni ja lisasin, et kiirustamiseks pole põhjust. Üks õpilane kasutas joonistamiseks kaht minutit ka vahetunnist, kuid ülejäänud lõpetasid joonistuse paar minutit enne tundi lõpetavat kella ja töid pildid minu kätte. Kokku laekus mulle 38 joonistust.

Järgmises etapis viisin läbi süvaintervjuud 13-ne minu pealiskaudse hindamise käigus väljavalitud joonistuse autoriga. Laias laastus jagunesid 38 joonistust oma sisu poolest kuute tüüpi: ilus poiss, üksik heidik, pahedega mees, domineeriv mees, koll ja anonüümne isik. Intervjuueeritavaid valides püüdsin jälgida, et kõik tüübid oleksid esindatud. Viis intervjuud toimusid õpilaste enda koduklassis pärast koolipäeva ning ruum oli vaikne ja seal ei viibinud kõrvalisi isikuid, mis andis noortele vajaliku privaatsuse. Ülejäänud kaheksa intervjuud toimusid kohvikus, kus oli usutlemise jaoks valitud privaatne ja teistest küllastajatest eemal asetsev laud. Leppisin uuritavaga intervjuu kokku kolm-neli päeva enne intervjuu toimumist ning uuritaval oli võimalus leida erinevate valikute seast enda jaoks kõige sobivam aeg. Intervjuu eel teadsid uuritavad, et tegemist on netipervertidega seotud bakalaureusetööga ning ka seda, et juttu tuleb nende eelnevatest joonistustest. Kõiki intervjuusid lindistasin nutitelefoniga ning teavitasin uuritavaid sellest eelnevalt ja nad andsid enda nõusoleku (vt Lisa 4). Kokku viisin bakalaureusetöö tarbeks läbi kolmteist intervjuud, millest kõige lühem kestis 44 minutit ning kõige pikem üks tund ja 29 minutit.

Intervjuukava (vt Lisa 1) kolmes ploki oli kokku 45 planeeritud küsimust ning nende küsimuste all oli ka täpsustavaid lisaküsimusi. Peale lisaküsimuste jätsin endale vabaduse esitada kuulamis põhiseid küsimusi, kui selleks tekib vajadus. Semistruktureeritud ehk



osaliselt struktureeritud intervjuu on paindlik meetod, sest võimaldab lisaks planeeritud küsimustele uurida ka teemasid ja ideid, mis tekivad intervjuu jooksul (Brett, 2011).

Intervjuukava (vt Lisa 1) põhines kolmel põhiteemal – interneti kasutus, riskid ja nendega toimetulek ning netiperverdid. Need kolm teemat olid fookuses, sest kui tahta teada saada, kuidas suhtuvad intervjuueeritavad netipervertidesse, on eelnevalt vaja mõista nende üldist suhet internetiga ning seda, milliseid riske nad igapäevase interneti kasutamise kõrval näevad. Semistruktureeritud intervjuu andis võimaluse häälestada intervjuueeritav interneti ning sellega kaasnevate riskide ja ohtude teemale ning uurida siis põhjalikumalt bakalaureusetöö fookuses olevat sisu. Küsisin intervjuueeritavatelt küsimusi alati samas järjekorras, sest see aitab hiljem informatsiooni lihtsamini struktureerida (Brett, 2011).

Intervjuu algas sissejuhatavate küsimustega, mis andsid uuritava kohta üldist informatsiooni ja aitasid intervjuusse sisse elada. Seejärel liikusin intervjuu esimese ploki juurde, mille fookuseks oli teada saada noore interneti kasutamisega seotud harjumused ja arvamus. Selles osas said noored võimaluse meenutada interneti kasutamisega seotud esimesi mälestusi ja toona tavapäraseid praktikaid, anda ülevaate oma praegusest internetiga seotud päevast ja hinnata ning kirjeldada tervikuna noorte interneti kasutamise tavasid. Seejärel juhatasin sisse teise ploki ning palusin uuritaval mõelda laiemalt kõigile noortele ning tuua välja noorte jaoks peamised ohud internetis.

Seejärel läks intervjuu uuesti isikupõhisemaks ja keskendus sellele, milliseid ohte uuritav enda ümber tajub ja kõige olulisematenäeb. Teises ploki said uuritavad rääkida ka sellest, kes on nende meelest ohtude suhtes kõige haavatavamad, kes üleüldse ohte tekitavad ning kuidas on võimalik ennast veebis olevate ohtude eest kaitsta.

Kolmanda ploki sissejuhatuseks ütlesin, et ühe ohuna nähakse ka netiperverte ning nimetasin perverdile erinevaid sünonüüme, mis tekitaksid noores äratundmist ja küsisin seejärel, kuidas uuritav kasutab sõna “pervert”. Pärast perverdi defineerimist sai noor ülesandeks kirjeldada enda joonistust ning lisaküsimuste abil selgitada kõigi detailide ja valikute tähendusi. Pärast joonistuse põhjalikku avamist uurisin intervjuueeritava arvamust selle kohta, kui palju perverte üleüldse ringi liigub, millega nad tegelevad, kus tegutsevad ja keda eelkõige ohustavad. Selles ploki said uuritav rääkida ka sellest, kui palju ta on enda tutvusringkonnas ja meedias selle teemaga kokku puutunud ja millised on ta isiklikud kogemused. Intervjuu viimases osas

küsisin noore arvamust selle kohta, miks ja kuidas perverdid normist kõrvale kalduvad ning milline võiks nende meelest olla sellistele kurjategijatele paras ja võimalusel ka mõjuv karistus. Intervjuu lõpus andis noor seoses intervjuus räägitud teemadega kolm soovitus 12-aastasele inimesele.

## 2.3 Andmeanalüüsimeetod

Bakalaureusetöös kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis annab võimaluse uurida tekstide sisu ja kontekstist tähendust ning näha ka seda osa infost, mida intervjuueeritavad sõna-sõnalt välja ei toonud, kuid andsid edasi tervikuna (Kalmus, Masso ja Linno, 2015). Graneheim ja Lundman (2003) tõid välja, et lisaks kontekstile keskendumisele on kvalitatiivse uurimismeetodi omaduseks ka see, et uurida saab nii manifestset kategooriate kaupa esitatud infot, kui ka latentset osa, mis on esitatud teemade kaupa ja keskendub just sellele, mida tekst räägib. Selle uurimismeetodi kasutamine annab võimaluse pöörata võrdselt tähelepanu ka tekstis vaid üksikult või unikaalselt esinevatele väljaütlemistele ja nähtustele (Kalmus jt, 2015).

Selles bakalaureusetöös on kasutatud nii induktiivset kui ka deduktiivset sisuanalüüsiloogikat. Peamiseks põhjuseks kahe analüüsimeetodi kombineerimisel oli see, et kuna Mengel-Murumaa (2015) uuringust olid juba eelnevalt selgunud osad kategooriad, mis võivad noorte jaoks uuritavaal teemal olulised olla, siis oli tähtis neile ka selles töös deduktiivse võtte abil tähelepanu pöörata. Induktiivne võtte oli aga tähtis kaasata sellepärast, et viimasest uuringust on aega mööda läinud ning ka uuritavad noored olid teised ja seetõttu oli oluline jälgida ka võimalikke uusi mustreid või nähtusi. Induktiivse lähenemise üks peamisi erinevusi on see, et see aitab väga hästi välja tuua uurimuses osalejate maailma mõistmise ja erinevad tõlgendused (Kalmus jt, 2015). Kahe lähenemise kombineerimine on mõistlik, sest saab kasutada juba eelnevalt loodud teooriat ja seda oma uuringuga veelgi toetada ja arendada, kuid sealjuures on oluline pöörata tähelepanu ka varasemate teooriate kontekstile ja muudele mõjutanud teguritele (*Ibid.*).

Bakalaureusetöös on kasutatud temaatilist analüüsi, mis tähendab seda, et eelnevalt on välja selgitatud konkreetsed teemad ning siis uuritakse intervjuueeritavate interpretatsioone (Kalmus jt, 2015). Andmeanalüüsi esimeseks etapiks oli intervjuude transkribeerimine, et helifailid oleksid olemas ka teksti kujul. Transkribeerimise kasutamine teeb uurimise lihtsamaks, sest ei

pea pidevalt salvestist kerima ning niiviisi saab hõlpsamini märgata kõige olulisemat (Laherand, 2008). Nii nagu ka Laherand (2008) soovitas, algas andmete analüüsimise teksti sisse elamise ja materjali tervikliku tunnetamisega ning selle tarvis luges autor bakalaureusetöö transkriptsioonid (vt Lisa 2) korduvalt läbi. Seejärel tegi autor tekste lugedes märkmeid, tõi välja kõige olulisemad kohad transkriptsioonidest ning väljendas märkmetega enda muljeid ja mõtteid.

Pärast teksti sisse elamist oli eesmärgiks luua sellised koodid (vt Lisa 3), mis hõlmaksid piisava spetsiifilisusega enda alla kõige olulisemad teemad. Selles etapis jälgis autor tähelepanelikult ka neid peamisi koode (välised karakteristikud, sotsiaalsed karakteristikud, isikliku ajalooa seonduvad tegurid, tüüpilised groomimiseesmärgid ja stsenaariumid), mis olid välja tulnud Murumaa-Mengel (2015) tööst. Koodi all mõistetakse silti või märksõna, mis aitab tähistada erinevaid tekstilõike (Kalmus jt, 2015). Erinevate koodide loomise järel vaadatakse neid üheskoos ning luuakse vastavalt koodide omavahelistele seostele kategooriad (Laherand, 2008). Seega tekkis näiteks analüüsikategooria “ohvrid”, kuhu alla koondusid väiksemad koodmärksõnad “toimetulek”, “mitu?”, “lapsed” ja “iseloom”. Märksõna “iseloom” jagunes omakorda neljaks “uusi tutvusi otsiv”, “naiivitar”, “tunnustust otsiv” ja “kogenematu”. Koodide loomisel lähtus autor Laherandi (2008) mõttest, et andmed tuleb lahutada esmalt osadeks, mõtestada ja siis uuel viisil kokku panna.

Järgmise etapina oli eesmärgiks kõiki leitud koode analüüsida ning luua eraldi kategooriad, kuhu alla koodid paigutada ning tekitada vastavad tervikud. Selles bakalaureusetöös on kasutatud kolme suurt kategooriat, mis lähevad kokku ka töös püstitatud uurimisküsimustega: netipervert, peibutusvõtted ning tema tüüpiline ohver. Kategooriate loomise järel oli oluline rakendada induktiivse ja deduktiivse mõtlemise vaheldamist, et näha nii uusi mustreid, kui sisse tuua ka juba olemasolevat teooriat ja seda pidevalt üle kontrollida (Laherand, 2008).

Seejärel oli eesmärgiks tulemuste edasiandmine ning lõpuks teooriaga sidumine ning ühtlasi ka püstitatud uurimisküsimustele vastamine lähtuvalt tulemustest ja teoreetilisest raamistikust.

## III TULEMUSED

Selles peatükis esitan intervjuude ja joonistuste põhjal leitud tulemused. Joonistuste tõlgendamisel olen lähtunud noorte endi kirjeldustest ja otseselt joonistustel nähtust. Esmalt toon peatükis 3.1 välja, kuidas defineerivad intervjuueeritavad netiperverti ning millised on noorte endi kogemused sellist tüüpi ahistajatega. Seejärel annan peatükis 3.2 ülevaate netiperverdi välimuse ja demograafiliste näitajatega seotud ning vaimsetest omadustest ja sotsio-psühholoogilistest taustast. Peatükis 3.3 toon intervjuudest välja põhilised peibutamisevõtted, mida noored pidasid netiperverdile omasteks ning peatükis 3.4 annan ülevaate tüüpilistest ohvritest.

### 3.1 Netiperverdi defineerimine

Intervjuueeritavad leidsid, et netipervert on mõiste, mida saab kasutada nii naljatamise käigus sõbralikult tõgamiseks kui ka tõsisemas tähenduses sellise inimese nimetamiseks, kes oma ihade rahuldamiseks üritab kedagi teist ära kasutada. Lisaks tõid uuritavad välja, et omakeskis nimetavad nad perverdiks ka seda inimest, kes neid tänaval kahtlaselt uuriva pilguga jälgib või vanemat tundmatut inimest, kes lisab neid sotsiaalmeedias sõbraks ja otsib kontakti.

N5-18: *“Näiteks sõidad ühistranspordis klassikaaslastega ja tunned, et keegi vaatab sind teisest nurgast. Selline asi on juhtunud. Jälgib ja tundub väga ebamugav, siis ma kasutan sõna pervert.”*

Üldiselt defineerisidki intervjuueeritud noored netiperverti meesterahvana, kes veedab väga palju aega internetis ja suhtleb seal alaealiste tüdrukutega, et neilt välja meelitada seksuaalset materjali. Netiperverdist rääkides tõid mõned noored sisse ka selgelt *offline*'is toimunud lugusid, mistõttu ei olnud märgata selget *online-offline* sfääride lahusolevatena tajumist. Mitmed intervjuueeritavad kasutasid oma initsiatiivil lisaks perverdile ka sõna pedofiil ning ütlesid, et need kaks sõna lähevad omavahel väga tihti kokku.

Noorte arvamus selles osas, kui palju netiperverte veebis ringi liigub läks mitmel juhul lahku, sest osad arvasid, et neid on väga palju ja kindlasti juhuslikult ka nende endi sõbralistis, kuid

teised olid seisukohal, et Eestis on neid pigem vähem, sest ka avalikkuse ette jõuab noorte meelest siin taolisi lugusid üsna harva.

N3-18: *“Omateada ma ei ole ühegagi kokku puutunud, aga võimalik on see, et mul võib olla üks või kaks tükki sõbralistis ka Facebookis.”*

Mõnel juhul võis siiski märgata, et isegi, kui uuritavatel puudus isiklik kokkupuude netiperverdiga, oldi seda teematõstatust märgatud uudistes ja sotsiaalmeedias. Mitmed uuritavad teadsid, et on näinud “Ringvaates”, “Pealtnägijas” ja “Radaris” lugusid ahistajatest, kuid keegi ei mäletanud ühtki konkreetset meedialugu. Lisaks seostasid mitmed intervjuueeritavad Facebookis jagatavate kadunud inimeste kuulutusi netipervertide kuritööga. Netiperverdi kohta käiva arvamuse olidki noored enda sõnul kujundanud sotsiaalmeedia, televisiooni ja sõprade või enda kokkupuutest sellist tüüpi ahistajatega. Küll aga toodi välja, et sotsiaalmeedias isiklike lugusid ei jagata, pigem tulevad netipervertide kohta käivad lood välja uudistest.

*Online*-ahistamist seostati ka naiste rohke seksualiseerimise ja netist kättesaadava pornograafilise sisuga, kust nii noored kui ka vanemad mehed ammutavad noorte meelest valesid väärtusi, absurdseid ideaale ja näevad vanemaid naisi riietumas nooremaks, mis samuti ergutab nende fantaasiat saada kätte just noori tüdrukuid.

Kui vaadata kohta, kus netiperverdid noorte meelest tegutsevad, siis arvati, et Instagram ja Snapchat on Facebookist turvalisemad. Seda seetõttu, et nendes rakendustes põhineb kasutajate profiil pildidel, mida pole noorte meelest nii lihtne võltsina usutavaks teha. Kui võrreldi Snapchati ja Instagrami, siis peeti Snapchatti veelgi turvalisemaks ja arvati, et seal ei liigu netiperverte peaaegu üldse, sest kogu suhtlus on hetkes tehtud fotode põhjal ja ahistajal oleks peaaegu võimatu oma identiteeti varjata. Üks intervjuueeritav tõi välja, et Snapchati teeb turvalisemaks ka see, et seal saab sõpru lisada vaid siis, kui sa tead otsitava kasutajanime ja seetõttu ei jõua ahistajad ohvriteni nii lihtsalt.

### 3.1.1 Kogemused netipervertidega

13-st intervjuueeritud noorest oli üheksal lähem või kaugem isiklik kokkupuude netiperverdiga. Mitmed noored rääkisid juhtumist, kus netiperverdiga oli kokku puutunud

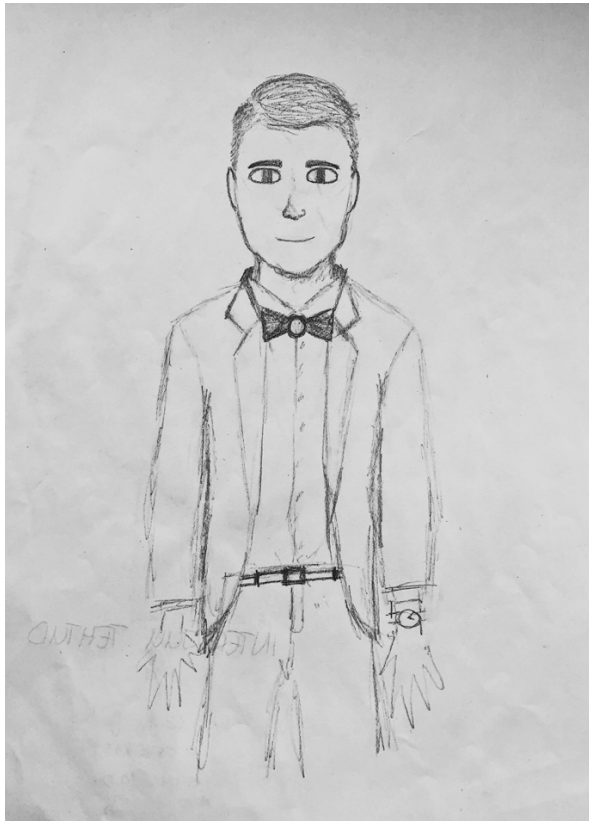
nende hea sõber ning välja toodi ka lugusid, kus oli olnud veebiväliselt kokkupuude perverdiga. Lood ahistajatega olid enamasti toimunud aastaid tagasi selles vanuses, mida noored pidasid ka ise omaseks ohvrile (sellest hiljem peatükis 3.4).

Esimesel meenutamisel arvasid osad intervjueeritavad, et nad ei ole netiperverdiga kokku puutunud, kuid intervjuu jätkudes meenus neile juhtumeid lapsepõlvest, mille kohta oli meeles väga vähe informatsiooni ja vaid üksikuid detaile, sest nad tajusid ohtu ja lõpetasid selle vestluse väga kiiresti.

N3-18: *“Mulle tundus, kui ma väiksem olin ja MSNi sai kasutatud, siis seal oli niisugune perverdi taoline isik, kes üritas minuga rääkida ja see on ainus kokkupuude sellega. /--/ Enamasti hakkaski midagi rääkima mulle, mingitest asjadest, võib-olla isegi inglise keeles rääkis mulle, ma ei mäleta seda täpselt. Või oligi sõbranna külas mul ja rääkisin vanematele sellest ja vähemalt mingi aja jooksul ta enam ei hakanud muga rääkima või ma saatsin ta ise kuidagi perse või kuskile niimoodi./--/ Ma olin vast 10-12, midagi sinnakanti. /--/ Ma oleks nüüd kindlasti veel varem ära lõpetanud selle.”*

Mainimisväärne on, et kui noortel puudus isiklik kogemus netipervertidega, siis nad kirjeldasid inimest, kes neile lihtsalt ebameeldiva ja hirmuäratavana mõjub ning löid sealjuures ebameeldiva seose netiperverdiga:

N4-18: *“See inimene, kelle järgi ma tegin pildi, ta andis mulle iga kord kui ma teda nägin nii ebamugavaid tundeid koguaeg, et ma lihtsalt panin tema, sest ta oli esimene, kes pähe tuli mulle.”*



Joonis 2 N4-18 joonistus

Üks neiu rääkis intervjuus, et väga paljudel tema sõpradel on olnud kokkupuuteid netipervertidega ning ahistajad on olnud eranditult noored, edukad ja atraktiivsed meesterahvad, keda tänaval vaadates ei arvaks, et tegemist võib olla selliste huvidega inimesega. Sellist tüüpi netiperverti võis märagata ka paljudel joonistustel (vt Joonis 2).

Sama neiu rääkis ka olukorrast, kus nende koolis töötas 20-ndates noor meesõpetaja, kes flirtis tüdrukutega koolitunnis, postitas nende Instagrami piltide alla kommentaare, mis intervjuueeritava sõnul ei olnud õpetaja ja õpilasele suhtlusele sobilikud. Intervjuueeritud neiu ütles, et kui ta mõtleb netiperverdile, siis esimese asjana kujutab ta ette just seda inimest:

*N4-18: "Ma olen nii palju kurbi lugusid lugenud - sõpru, keda on ära kasutatud. Ja suurema osa ajast see ongi selline inimene, kellelt sa seda ei ootaks. /--/ Instagramis minu klassi tüdrukutele oli ta pannud selliseid kommentaare, mis ei ole normaalne kui õpetaja paneb oma õpilastele. See minu meelest ei ole, et nad on sõbrad väljaspool kooli ja kui sellest inimesest sai tema õpetaja, siis see ei ole enam normaalne. Ta oli*

*hästi suhtlev, rääkis kõigiga. Üritas hästi palju neile meeldida ja oli hästi manipuleeriv.”*

Üks intervjuueeritav ütles, et ta on üsna kindel, et ringkonnas, kus ta liigub ja kellega suhtleb, on sellise taustaga inimesi, kes võivad ise kedagi veebis ahistada.

N5-18: *„Otseselt endal pole kokkupuuteid olnud, aga ringkond, kus ma olen, siis ma tean, et mõned võivad olla sellised, et neil võib olla selline taust ja nad on ise. Neid ka kellel on kokkupuuteid olnud, tean ka.”*

Ühel intervjuueeritud noormehel oli kogemus endast noorema Eesti neiuga, kes soovis, et poiss saadaks talle endast paljaid pilte. Noormees teadis juba enne selle neiuga suhtlema hakkamist, et tüdruk võib selliseid palveid esitada, sest ta oli seda kuulnud oma sõpradelt, kuid tahtis uudishimu tõttu selle tüdrukuga siiski suhelda. Teine noormees rääkis juhtumist, kus tema sõber sai veebis tuttavaks enda vanuse neiuga, kellega pärast pikemaajalist suhtlust saadi ka päriselt kokku. Internetis alanud suhe lõppes sellega, et tüdruku profiili taga olid poisi sõbrad, kes tahtsid talle teha nalja, kuid intervjuueeritav tõi selle loo välja siiski *online*-ahistamise kontekstis.

N4-19: *“Olles kokku puutunud juhtumiga, kus öeldi sõbrale, et okei, ma olen tüdruk. Lisati Facebookis ja rääkisid tükk aega. Inimene oli teinud nii suure varikonto, et ta oli juba 400-500 sõpra saanud ja see oli aasta vana konto. Sõber sai korralikult tünnga, aga see oleks võinud ka halvemini lõppeda. Sõber oli juba veits peast lolliks läinud.”*

Intervjuueeritud noormeestest üks rääkis, et kartis pikalt, et ta 12-aastane õde võib veebis suhelda endale teadmata ka pervertidega ning seetõttu otsustas ta õe vestluseid lugeda. Ta avastas vestlusakna meessoost isikuga, kes tahtis, et õde saadaks endast pilte ning intervjuueeritava õde oli pildistanud enda nägu ja saatnud fotod vestluspartnerile. Intervjuueeritud noormees kustutas ja blokeeris selle isiku õe konto alt ning rääkis õele, et see võib olla ohtlik. Sellegipoolest muretses noormees õe pärast edasi, sest teadis, et õde suhtleb paljude endast kuus-seitse aastat vanemate poistega. Pärast seda, kui intervjuueeritav nägi oma õe 12-ndal sünnipäeval tema 18-20 aastaseid meessoost sõpru ka päris elus, ei olnud ta enam õe pärast nii mures.



Intervjueeriija: “Kas nad siis tundsid sulle ka turvalised ja okei?”

M4-19: “Ma käisin õe sünnipäeval, kus oli 18-20 aastased mehed ja ma olin täiesti hämmingus, et nad kõik olid normaalsed inimesed. Aga võib-olla oleks asi teistmoodi juhtunud ja nad oleks mänginud nooremalt poissi. Nad pealtnäha tundusid okei. /--/ Varem olin [mures]. Kui lugesin õe chatte ja mõtlesin, et kui Ameerikast mingi poiss hakkas perverssusi kirjuama, siis küll oleks, et lõpeta ära. Aga nemad tundusid millegipärast isegi okeid. Kui mingi välismaalt keegi, keda sa ei tea, küsib juba selfiesid, või tee pilte, kus voodis oled, siis see on juba üle piiri.”

Intervjuudest selgus, et noortele rõhutatakse tihti, et netiperverte on väga palju, kuid oma kogemuse järgi seda alati ei tunta, aga sellegipoolest usutakse, et kui mitte nende endi sõbralistis, siis vähemalt sõprade sõbralistides on kindlasti ka perverte.

### 3.2 Tajutud tüüpiliste netipervertide omadused

Järgnevas peatükis esitan ülevaate tajutud netiperverdi välimuse ja demograafiliste näitajatega seotud omadustest ning vaimsetest omadustest koos sotsio-psühholoogilise taustaga. Välimuse ja demograafiliste näitajatega seotud omaduste all toon välja netiperverdi soo, vanuse, rahvuse ja elukoha. Vaimsete omaduste all kirjeldan perverdi isikuomadusi ja psüühilist seisundit. Omaduste kirjeldamisel on esitatud ülevaade nii stereotüüpselt kui ka stereotüübist kõrvale kalduvast netiperverdist.

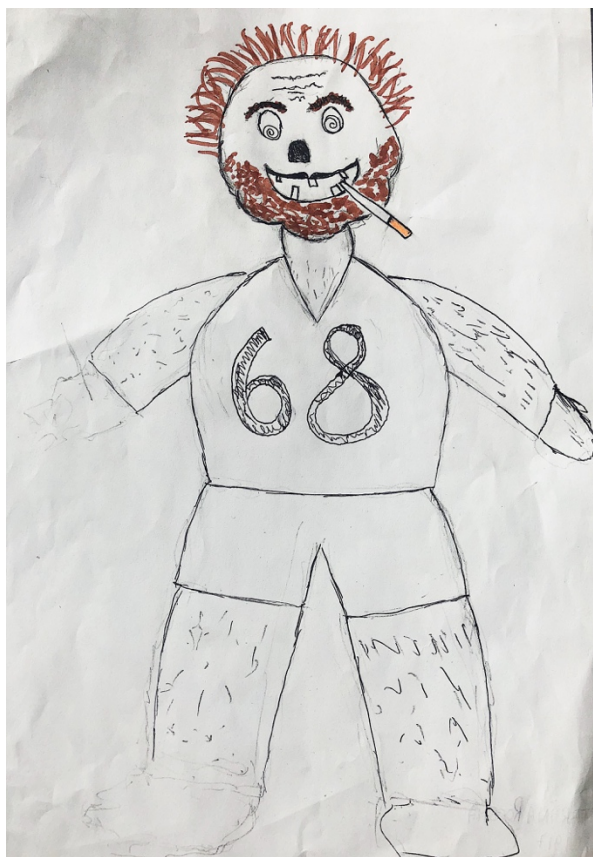


Joonis 3 N5-18 ja N7-17 joonistused

Noorte meelest on stereotüüpne netipervert üle 30-ne aastane hoolitsemata meesterahvas, kes varjab enda identiteeti ja on oma eesmärkides üsna otsekohene. Stereotüübist kõrvalekalduv netipervert on intervjuueritute arvates tavaliselt 20-ndates atraktiivne noormees, kes esineb iseendana ning jätab mulje, et on uus ja huvitav sõber.

### 3.2.1 Välimuse ja demograafiliste näitajatega seotud omadused

**Stereotüübsest netiperverdist** rääkides kirjeldasid noored keskealist meesterahvast, kes on vanuses 35-55 eluaastat. Üks intervjuueritav ütles, et naised ei suudaks selliseid asju teha, sest nende bioloogilisele soole kaasa antud emaarmastus ei laseks sel juhtuda. Mitmed intervjuueritavad ütlesid, et netipervert on väga istuva eluviisiga ning isukas ja see on põhjuseks, miks neli noort joonistasid ta keskmisest pisut kogukamana (vt Joonis 4) ja lisasid, et tegemist on halva füüsilise vormiga.



Joonis 4 N6-17 joonistus

Netiperverdi juuksed võivad osalejate sõnul olla nii heledad kui ka tumedad, kuid ühe joonistuse järgi on netiperverdile iseloomulik taha kammitud soeng ja neli joonistajat kujutasid perversi sassis soenguga, sest *online*-ahistaja on joonistuste autori sõnul tihti närvis ja sasib kätega juukseid. Kolmel joonistusel kujutati netiperversi ka kiilaneva või juba kiilanenud peaga (vt Joonis 5). Isegi siis kui tal on heledad silmad ja juuksed ning ta esimesel kokkupuutel seda kahtlust ei tekitaks võib välimus noorte meelest olla petlik. Mõnikord on intervjueeritavate sõnul perversdil ka väikeste kuritegude eest vanglas olemise ajast tehtud tätoveeringuid. Üks intervjueeritav ütles, et lisaks on netiperverdile iseloomulikud ka laiad puusad, kitsad õlad, koledad hambad, suur pea ja nina. Intervjueeritavad tõid välja ka sünnimärgid, hoolimatust elustiilist tingitud halva näonaha, habeme ning võimsad vuntsid.

N3-18: “/--/ Teda ei huvita enda hügieen ja tervis. /--/ Need on punnid tal eeldavasti, kuna ta ei hoolitse enda eest.”

Ka selgus viiest intervjuust, et netipervert ei pea lugu tervislikest eluviisidest ja joob palju magusaid karastusjooke ning seetõttu joonistas viis noort, et pervers on kõik eluks vajalikud

toitud ja joogid endale arvuti lähedusse valmis pannud. Samas toodi joonistustel ja intervjuudes kolmel korral välja ka seda, et pervert võib olla väga peenike ja hapra kehaehitusega või hoopis vastupidi – kaks uuritavat joonistasid perverdile lihastes keha.

M5-18: “See ongi selline mugshot stiilis pilt, et ta pole kodus, vaid ongi juba vahele võetud ja siuke lärakas, et selline on pervert, õppige lapsed. /--/ Ta on visuaalselt tugev inimene - füüsiliselt tugev. Võimas vaata. Tal on dominantseid alleelid - lokkis juuksed, väikesed väljas kõrvad, küllaltki suur nina, laiad ja tugevad lõuajooned. Üldse hästi dominantne inimene.”



Joonis 5 M5-18 joonistus

Noored ütlesid, et pervert võib väga tõenäoliselt olla eestlane. Sellegipoolest ütles üks neiu, et tegemist võib olla küll eestlasega, aga arvas, et sellisel juhul peab kindlasti üks vanematest olema mõnest muust rahvusest. Veel toodi välja, et pervert võib olla ukrainlane, venelane,

inglane, mehhiklane või lõuna-ameeriklane. Üks noormees arvas, et Aafrikast netipervert pärit ei ole.

Intervjueerija: *“Aga rahvus?”*

M2-18: *“Ma ei tea, ükskõik, mis rahvus tegelikult on. See pole väga ohuline. Vaevalt, et see mingi Aafrikast, kuskilt Nigerist saab olla või kuskilt mujalt siuksest.”*

Kaks intervjueeritavat ütlesid, et netipervert võib olla ka indialane ning üks noormees põhjendas seda sellega, et Indias on vähe naisi ja seetõttu otsivad nad naisi veebist. Indialastele annab ühe intervjueeritava sõnul eelise ka see, et nad on tõmmud ning võivad seetõttu tunduda eurooplastele atraktiivsemad.

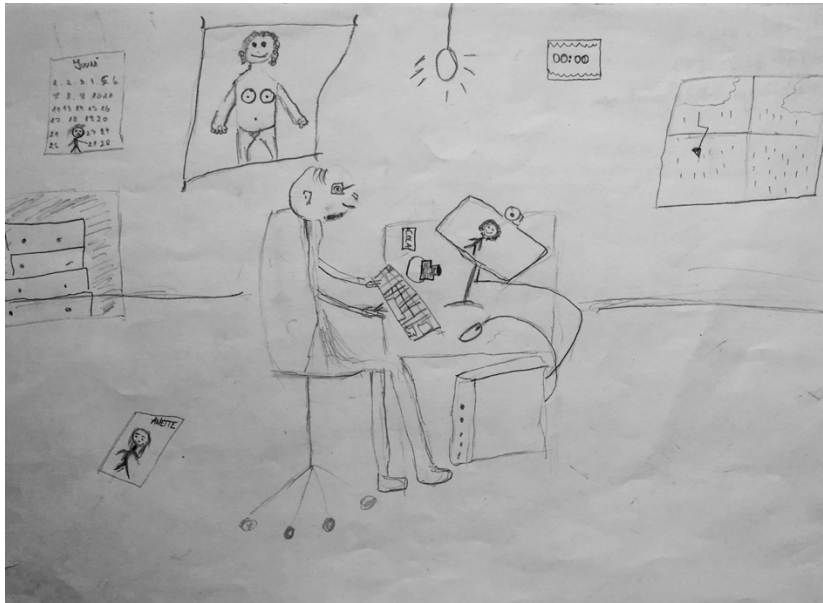
Noored arvasid, et netiperverdid võivad tegutseda nii linnas kui ka maal, kuid seal tulevad intervjueeritute arvates sellised asjad kiiremini välja.

Intervjueerija: *“Maal või linnas [on rohkem netiperverte]?”*

N2-18: *“Maal või linnas on üks ja sama, aga maal natuke väiksem, sest maal pole nii palju inimesi ja kui maal, siis väga kergesti see tuleb välja.”*

N1-19: *“Rohkem ei jõudnud lihtsalt sinna joonistada, oleks tahtnud näidata, et see korter on linnas, et seal toimub rohkem kuritegevust, et seda rõhutada, aga seda samuti ei jõudnud.”*

Noorte sõnul elavad netiperverdid enamasti sisustamata ja räpastes korterites, ei väärtusta enda ümbruskonda ning pole ka materiaalselt kõige paremal järjel. Mitmed noored joonistasid perverdi toa seinale ka plakateid ja pilte naistest (vt Joonis 6).



Joonis 6 M1-19 joonistus

Nii neljalt joonistustelt kui ka intervjuudest tuli välja, et enamasti kasutavad netiperverdid lauaarvuteid (vt Joonis 7), sest neil pole võimalust nutiseadme ostmiseks ja kuna tegemist on vanemate inimestega, siis pole noorte sõnul neil selle jaoks noorte meelest ka tarvidust. Samas öeldi, et lauaarvuti võib olla valik ka sellepärast, et netiperverdid on vastupidi – väga arvutiteadlikud ja vajavad tegutsemiseks võimsamat arvutit kui tavaline sülearvuti.

N3-18: *“Lauaarvutid on enamasti võimsamad kui Macid ja laptopid , et sellega on võimalik tänu sellele tal ka rohkem asju teha.”*



Joonis 7 N3-18 joonistus

Peaaegu kõigi noorte arvates tegelevad stereotüüpsed netiperverdid pigem lihtsamate töödega – ehitustööd, laotööd – ja lähevad pärast tööpäeva otse koju ega ole väga seltskondlikud.

M5-18: *“Ta on lihttööline, tegi põllutööd. /--/ Pigem nad pole töökad ja tublid inimesed, vaid on kuskil augus ja see on nende ainus viis kasvõi iseendale tõestamiseks, et nad on keegi.”*

Viis noort kujutasid joonistusel perverti koduses keskkonnas. Veebiahistajad tegelevad noorte arvates oma ohvrite otsimise ja piltide vaatamisega koduses keskkonnas ning kui nad on kellegi sobiva leidnud, siis alustatakse vestlusega.

Kuigi kõigis intervjuudes kirjeldasid noored stereotüüpse netiperverdina eeltoodud vanemat meesterahvast, siis enamikes intervjuudes rõhutasid noored stereotüübi kirjeldamise kõrval, et tegemist on vaid meedia ja filmide loodud kuvandiga ning tegelikult võib ahistaja olla ükskõik kes meie seast. Noored olid valmis kõiki esitatud tunnusoone ja karakteristikuid ümber lükkama ning paljud ütlesid, et alati on õhus variant, et pervert on nende kirjeldatu vastand.

M5-18: “Aga see võib olla ükskõik kes, teie kasvõi. /--/ Aga ta ei pea üldse selline olema, ma olen kindel, et enamus ei ole sarnased. /--/ Ma ei taha öelda, et ta on mees, pigem ükskõik kes. /--/ Rahvus ei oma ka vahet.”

N5-18: “Tänavapildis liiguvad just sellised, kes on hoolitsetud. Ja on mingi teine grupp, kes on kodus nelja seinaga vahel ja ei taha välja minna. Need, kes on tänaval ka, need just näitavadki end uhketena./--/ Mõnadel on isegi perekond. Või siis ongi äkki üksikud inimesed, kes käivad tööl ja tulevad koju.”

Noored tõid oma kirjeldustes välja ka **stereotüübist kõrvalekalduva netiperverdi** ning ei välistanud sealjuures, et tegemist võib olla ka naisterahvaga. Intervjueeritavad rõhutasid korduvalt, et nende peas on netiperverdist üks stereotüüp, kuid nad on kindlad, et näiteks mõnel juhul võib olla tegemist ka aktiivse, heas vormis 20-ndates meesterahvaga.

N4-18: “Mul oli valik, kas teha ta [netipervert] vanemaks või nooremaks, aga siis nagu vanemaid inimesi nii väga.. nendega on ja... kui ma ütlen vana ja vanainimene, siis ma mõtlen üle 30-ndate...ja sa nii väga ei kuule lugusid inimestest, kes on 30 ja siis ma lihtsalt jäin noorema inimese juurde./--/ Väga vanemad enam nooremaid ei ahvatle. Aga kui inimene on hästi noor, siis juba kui teine on 5 aastat vanem, on hea. Aga näiteks minu vanused ei suhtle inimestega, kes on näiteks 30.”

N4-18: ”Seega alati nad on inimesed, kes juba näevad kenad välja, sest nad lihtsalt saavad rohkem tõestada, kes nad on ja nii edasi. Ta näeb hea välja, tal on kõik asjad, mis ta tahab ja ka sellest ei piisa. Inimesed, kes on hästi kõrgetel ametitel, neil on pere, naine, kõik on olemas, aga nad ikkagi lähevad petma või teevad halvemaid asju. Võib-olla see pakub neile adrenaliini.”

Noored tõid välja küll mitmeid erinevaid eelmainitud rahvuseid, kuid mainisid väga tihti, et tegelikult on see varieeruv ja perverte võib olla igast rahvusest. Toodi välja, et tegemist võib olla üksiku isikuga, aga samas võib olla tegu ka sellise inimesega, kes on edukas, elab ilusat perekonnaelu ja töötab väga kõrgel kohal ning võib olla näiteks õpetaja või firmajuht.



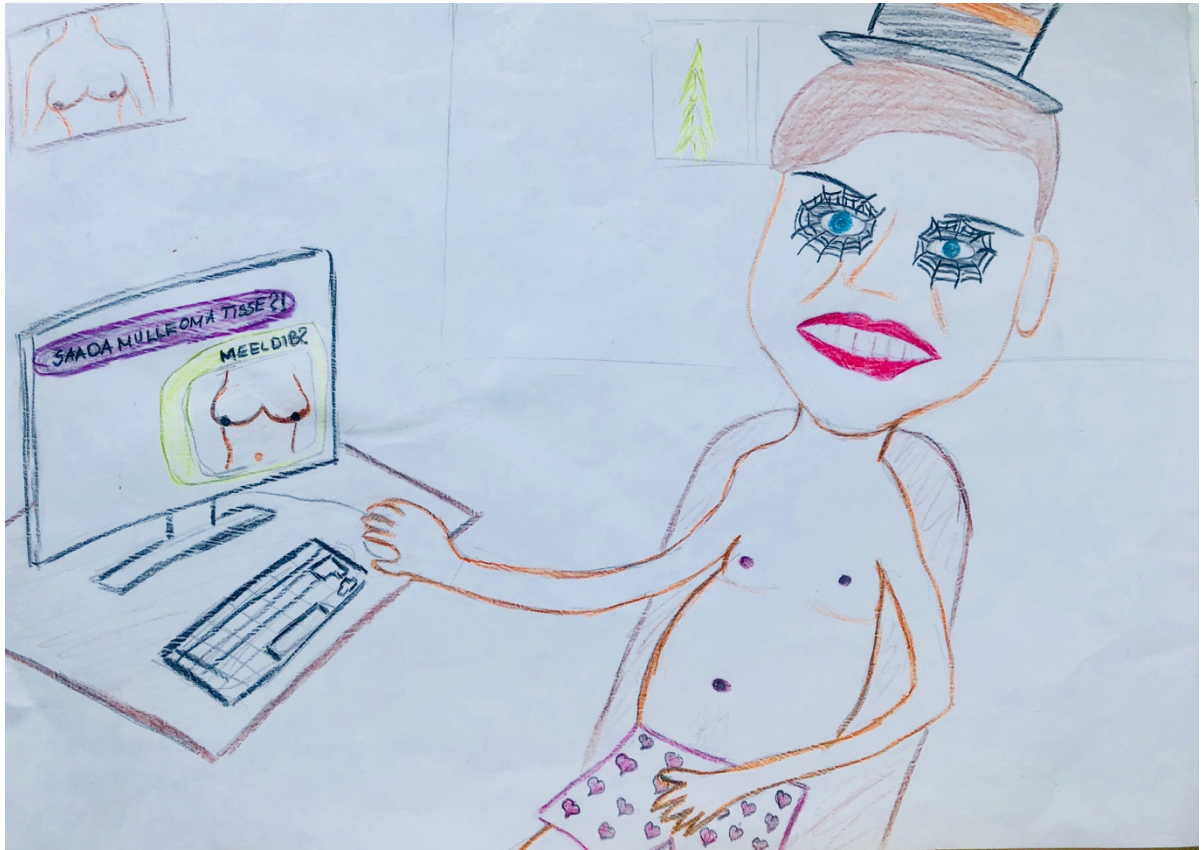
### 3.2.2 Vaimsed omadused ja sotsio-psühholoogiline taust

Kui välimuse ja demograafiliste näitajatega seotud omaduste kirjeldamisel töid noored välja kaks tüüpi: **stereotüüpse ja stereotüübist kõrvalekalduva netiperverdi**, siis vaimsete omaduste kirjeldamisel sellele ei rõhutatud ja kaht netiperverdi tüpaaži nähti vaimselt pigem sarnastena. Noored ütlesid, et selliseid inimesi ühendab see, et nad on halbade kavatsustega ja seega on intervjueritute arvates nende tegevust esile kutsunud mitmed võimalikud põhjused.

*N4-18: “Ma arvan, et see võib olla täiesti tavaline inimene ja täiesti tavaline töö ja hobid on nagu igal teisel inimesel, ta lihtsalt on halb inimene. /--/ Ma saan aru, et paljud joonistavad koledat, paksu, rõvedat inimest. Nagu ma saan sellest aru, aga lugudest sa tihti ei kuule seda ja kuuled, et ta on normaalne inimene. Kui sa talle otsa vaatad, sa ei oleks arvanud, et ta on pervert.”*

Noored pidasid netiperverti targaks, julgeks ning kavalaks, sest ta oskab inimestele endast head muljet jätta ja usaldust võita. Kümnel joonistusel kujutasid noored ahistajat julgelt meile otsa vaatamas (vt Joonis 8).

*N4-18: “Ta vaatab pildil meile julgelt otsa, sest ta teab mida ta tahab.”*



Joonis 8 M2-18 joonistus

Noorte kirjelduste järgi on tegemist väliselt enesekindlate inimestega, kes teavad täpselt, mida ja milleks nad tahavad. Üks noormees ütles, et pervert on väga vaikne, tasane, endasse tõmbunud ning salalik. Samas töid mitmed noored välja, et pervert võib olla väga hea suhtleja ning ta oskab oma sisemisi probleeme selle fassaadi taga hästi varjata

Noorte arvates võib perverdiks “hakkamist” ajendada raske elutee ja keeruline lapsepõlv. Kõik intervjuueeritavad arvasid, et vähemal või rohkemal määral on netiperverdi lapsepõlv olnud keeruline ning mitmes intervjuus toodi välja, et perverdil pole olnud vanemaid, on olnud ainult üks vanem või siis vanemad olid pidevalt omavahel tülis ja võimalik, et perekonnas esines ka füüsilist vägivalda või kiusamist ja vanematega ei saadud hästi läbi.

N4-18: “Kui inimene on pervert või pedofiil, siis ta ei saa olla normaalne ja midagi pidi ta lapsepõlves valesti minema. See võis alata vanemates-sõprades, see ei saanud olla kõige parem. See ei tähenda, et inimene, kes on selline, et tal ei võinud olla kõige parem lapsepõlv üldse. Oletame näiteks, et ta kasvas rikkas peres üles, siis ta arvab, et kõik, mida ta tahab, ta peab saama.”

Toodi välja ka see, et tänapäeva ühiskonnas on paljud perekonnad lagunened ja poistel puudub isafiguur, kellelt õppida, kuidas naistega suhelda.

Võimalikuks variandiks peeti ka seda, et perverdil on olnud keeruline elu ning ta on jäänud ilma toeta ja muutunud üksikuks ning endassetõmbunuks ja tahab inimestele selle eest kätte maksta või kompenseerida oma käitumisega mingeid vajakajäämisi. Mitu intervjuueeritavat ütlesid, et pervert on tahtnud endale terve elu naist, kuid see pole õnnestunud ning seetõttu on ta valinud äärmuslikud viisid, et saada mingitki rahuldust ja inimkontakti. Ohutumatel pervertidel võib olla ühe osaleja sõnul tegemist ka lihtsalt keskeakriisi või igavusega.

Intervjuueerija: *“Et miks sa arvad, et pervert on selline 30 + ja sellisest...”*

N2-18: *“/--/, mulle kirjutasid näiteks väga suured inimesed. 29 juba oli, ei vanem, 29 on veel normaalsed, aga 30 on ka selline vanus, et mehel võib juhtuda peas see, et nad tulevad tagasi lapsepõlvesse, kriisiline...”*

Intervjuueerija: *“Keskeakriis?”*

N2-18: *“Jah, keskeakriis, 30.”*

Intervjuueerija: *“Et sellest võib siis ka see tekkida?”*

N2-18: *“Mhm.”*

Osalejate arvates on võimalik variant ka see, et netipervert on vaimselt ebastabiilne ning saab naudingut sellest, kui keegi teine piinleb. Üheks põhjuseks intervjuueeritavate meelest on see, et mingi keeruline sündmus viis sellise inimese psüühiliselt tasakaalust välja ning põhjuseks peeti ka seda, et inimesel on lihtsalt aja pikku selline haigus välja kujunenud.

M3-18: *“Ma arvan, et see on inimene, kellel on mingi haigus. Et see on tal, ta ei teadvusta endale, et mida ta teeb või et kui halvasti see lõppeda võib ja, et...”*

Mitmes intervjuus toodi välja, et sellise inimesega tuleks rääkida ning aidata tal probleeme lahendada näiteks sotsiaalabi kasutades. Üks intervjuueeritav ütles, et ta sooviks ise proovida sellist netiperverti aidata ning püüda teda mõista.

Intervjueerija: *“Kuidas sa seda teeksid [teda aitaksid]?”*

N2-18: *“No väga psüühiliselt ma ei saa aidata, aga ma tean midagi, ma võin rääkida.”*

Intervjueerija: *“Mis sa talle räägiksid?”*

N2-18: *“No, vot sellist, et miks ta teeb seda, miks temale vaja seda teha, kas ta, no kui ütleb probleem selline, näiteks, et ma annan temale soovitusel, kuidas teistmoodi teha midagi. Mida üldse alustada.”*

Lisaks toodi välja, et kindlasti peaks keegi jääma sellisele inimesele rehabilitatsiooniprotsessis toeks ja arvati, et näiteks sotsiaalmeedias häbistamine ei ole eetiline. Sealjuures aga mainiti, et ka endisele perverdile võiks ikkagi jääda avalikult veebis külge märges, et ta on sellise asjaga kunagi tegelenud, et inimesed oskaksid end tema eest kaitsta. Üheks variandiks peeti ka seda, et karistuseks võiks netiperverdi tegevust veebis piirata või keelata internet tema jaoks täielikult, kuna peamiselt on peibutuskeemid seotud erinevate internetiplatvormidega.

### 3.3 Tajutud veebikäitumine ja peibutamiseviisid

Osalejad leidsid, et netiperverdid tegutsevad sotsiaalmeedias ja erinevates suhtlusportaalides. Intervjuudes toodi välja, et netiperverdid kasutavad kõige aktiivsemalt Facebooki ja Skypei, kuid varem võis neid leida ka MSN-ist ja Kickist. Stereotüüpsed *online*-perverdid eelistavad osalejate arvates selliseid kohti, kus on võimalik kergesti oma identiteeti varjata ja seetõttu ei ole neid noorte arvates nii palju näiteks Instagramis ja Snapchatis, kus profiilid põhinevad tavaliselt kasutajate endi piltidel.

M5-18: *“Tegutsevadki pigem facebookis, sest keskealine vaevalt kasutab snapchatit ja instagrami, sest see oleks palju riskantsem allikas, sest Instagramis sul peavad olema pildid ja Snapchatis sa pead ka pildistama ennast ja see on väga kahtlane kui saadad (Snapchatis) ainult musti pilte või sul pole Instas ühtki pilti ja ütled, et sa oled mingi üliilus vend. Facebook on kõige lollikindlam viis.”*

Noored tajusid, et netiperverdi peamine eesmärk sotsiaalmeedias on jääda oma profiilil samasuguseks nagu kõik teised inimesed ja paista võimalikult vähe silma. Intervjueeritavate

sõnul põhinevad tihti netipervertide loodud kontod valeidentiteedil ning nad kasutavad noorte arvates kontot selleks, et suhelda ja mõnikord küsida ohvrilt alasti pilte, mida vaadates ennast rahuldada.

M2-18: *“No ta räägib mingi tüdrukuga, kellega ta on juba suhteliselt kaua suhelnud, kes on, kellelt ta on juba saanud pildi tema alasti rinnast ning nüüd ta kavatses ennast rahuldada sellega.”*

Järgnevas tabelis (vt Tabel 2) on toodud neli tüüpilist peibutuskeemi, mida noored kirjeldasid tüüpiliste tajutud netipervertide tegevusstrateegiatena, et ohvriga kontakt luua, seda hoida ja jõuda soovitud tulemuseni.

Tabel 2 Neli peibutuskeemi

	<b>PEIBUTUSVÕTE</b>	<b>LÄHENEMISTEHNKA</b>
<b>VÕTE 1</b>	Uus ja toetav sõber	Netipervert huvitub oma ohvrilt ja on tore uus kontakt ning vestluspartner, kes vastab tunnustusvajadusele ja on huvitav kaaslane..
<b>VÕTE 2</b>	Hüvede pakkumine	Netipervert lubab ohvrile materiaalselt heaolu, kingitusi ja ilusat suhet.
<b>VÕTE 3</b>	Täiskasvanu-staatuse kinnitamine	Netipervert tunnustab ohvrit täiskasvanuna ja paneb ohvri end hästi tundma, lapse-east edasiliikununa.
<b>VÕTE 4</b>	Seksuaalsuse avastamisele kutsumine	Netipervert väljendab selgelt oma seksuaalseid eesmärke.

**Esimese võtte** järgi teeb netipervert enne konkreetsete huvide juurde minemist rohkelt eeltööd, et võita ohvri usaldus ning alles seejärel esitab ka selliseid küsimusi, mis ohvrile nii mugavad ei ole. Ohvriga suhtlemise alguses on netipervert osalejate sõnul tavaliselt lahke ja sõbralik, kuid kui ta on ohvri kätte saanud, siis muutub ta karmiks, julmaks ja vägivaldseks. Kogu suhtluse eesmärk on osalejate sõnul saavutada edu, et ohver enda lähedusse saada ning luua füüsiline kontakt.

Üks intervjuueeritav ütles, et ohtlikumad ongi need netiperverdid, kes on kodus arvutis, teavad ohvrilt kõike ning saavad temaga manipuleerida.

N2-18: *“Jah, et ma tean, mida nad tahavad ja mida nad mõtlevad, sellepärast ma kirjutasin kaks. Need on väga ohtlikud ja teised ei ole, sa võid nagu, mine tärn-tärn ja blokkida, aga teised on jah ohtlikumad.”*

Intervjueerija: *“Kas siin on ka, et üks neist on ohtlikum?”*

N2-18: *“Jah, vot see on.”*

Intervjueerija: *“Arvutis on ohtlikum. Miks?”*

N2-18: *“No ta teab juba väga palju sinust ja teab, mida teha, mida sa tegid ja võib ohustada sind, sellest et keegi näeb seda või.”*

**Teise võtte** järgi püüavad sellised inimesed noorte sõnul teha kõik selleks, et ohver oleks valmis nendega kokku saama ning osalejad ütlesid, et peibutamiseks kasutatakse komplimente ja pakutakse võimalust partnerile järgi tulla. Mõnikord näidatakse ennast ka veebikaamerast, et võita ohvri usaldust ja näidata, et ekraani taga on päris inimene. Noored ütlesid, et ahistaja oskab ohvritega manipuleerida ning neid meelitada. Ohvrite usalduse võitmiseks ja atraktiivsemana tundumiseks lubatakse ohvrile armastust, hoolimist, ilusaid asju ja head elu. Seega loovad noorte meelest netiperverdid endast väga hea mulje ning tekitavad ohvrites tunde, et ahistaja pakub neile tuge, lähedust ja palju häid emotsioone.

N4-18: *“Kui sa näed inimest ülikonnas, siis sa kohe mõtled, et üü, tal läheb küll hästi ja su arvamus kohe muutub temast. Sa arvad, et tal läheb juba paremini ja kui ta lubab, et viib su sööma kuskile kallitesse kohtadesse ja teeb sulle kingitusi ja nii. /--/ Ta käed on pehmed ja pole arme täis. See inimene on ilus ja ta on silmadele ilus.”*

**Kolmandat võtet** kirjeldades toodi välja see, et otsitakse vanema inimese tunnustamist ning selleks, et tunnustus jätkuks, ollakse lõpuks nõus tegema ka neid asju, mille osas end mugavalt ei tunta. Intervjuudes toodi välja, et netiperverdil ei õnnestu ohvrit kohe esimesel katsel kätte saada ning selleks, et õppida rääkima nii nagu noor inimene ja ühtlasi ka osata esitada mõjusaid valesid ning manipulatsioone, peab ahistaja ammutama eelnevalt kogemusi, mis hiljem viivad sihile.

M5-18: *“Kui ohver hakkab veits vastu, siis on selline mesijutt, et mis sa perutad. Üritab kuidagi tunduda selline hästi süütu. Mis ikka juhtuda võib.”*

**Neljanda võtte** järgi on ühiste veebituttavateta netiperverdile on intervjueeritavate kogemuse järgi omane alustada vestlust põgusa viisakusega, kuid vahetada õige pea teemat ning küsida privaatselt informatsiooni, paljaid pilte ning esitada ridamisi veidraid küsimusi. Selliseid netiperverte, kes seda võtet kasutavad, võib liikuda ka lastele mängimiseks mõeldud keskkondades, kus ohvrid ei saa aru, kust läheb mängu ja päris vestluse piir. Ühe intervjueeritava sõnul on sellisel juhul tegemist pervertidega, kes tegutsevad pigem ajaviiteks telefonis ja tahavad lihtsalt veebisuhtluse tasandile jääda.

### 3.4 Tüüpilised ohvrid

Intervjuudest selgus, et netiperverdil on noorte arvates tavaliselt mitmeid erinevaid ohvreid, kellega samaaegselt suheldakse. Intervjueeritavad ütlesid, et kuna pervertideks on tavaliselt mehed, siis näevad nad ohvrina vastassugupoolt, kuid ei välista, et ohvriks võivad sattuda ka poisid.

Noored tõid välja, et mõnikord loodetakse lihtsalt uute inimestega tuttavaks saada ning alles hiljem saadakse aru, et tegemist on perverdiga. Teisalt toodi välja ka ohvri vastutus, et kui noored ise endast väga vulgaarseid ja ahvatlevaid pilte postitavad, siis antakse sellega perverdile sõnum, et pildil olev isik võibki olla huvitatud just sellisest suhtlusest. Teatud mõttes on siin näha ohvrisüüdistamise laiema narratiivi omaksvõttu.

Üheks tajutud ohvritüübiks on noor, kes intervjueeritute sõnul otsib lähedust ja armastust, mida on näinud filmidest ning veebist ja loonud sellega endale pettekujutelma. Intervjueeritud noored kirjeldasid sellist ohvrit seltskondliku, sotsiaalse ja hea suhtlejana, kes huvitub uutest tutvustest. Noorte sõnul on netipervertidel ka selliseid ohvreid, kes usuvad et kui nendega käitatakse viisakalt, hoolivalt ja toredalt, siis ei taha see inimene neile halba. Samas nimetati sellist ohvrit ka lihtsameelseks ja uudishimulikuks, millega käib kaasas ka teatav julgus riskida. Veel toodi välja sellist tüüpi ohver, kes otsib endast vanemate inimeste tunnustust ja tahab tunda ennast täiskasvanulikumana. Noored arvasid et teismeealised tunnevad ka ennast “lahedamana”, kui nendega hakkab suhtlema juba kasvõi veidi vanem inimene. Lisaks kirjeldati ohvrit, kes on ebakindel ja kogenematu ja võib seetõttu jääda uskuma perverdi ähvardusi. Sellist tüüpi ohvrite kirjeldamisel toodi välja, et tegemist võib olla olukorraga, kus noor ei taju täpselt, kust läheb mängu ja päris vestluse piir ning

netipervert kasutab seda kogematust enda ihade rahuldamiseks. Kõige suuremas ohus on intervjueritavate meelest naiivsed ja kergesti mõjutatavad tüdrukud, kellelt on perverdil kergem vajalikku informatsiooni kätte saada.

Kõigist intervjuudest käis ühel või teisel kujul läbi mõte, mis rõhus sellele, et netipervertide ohvrid on alaealised noored või koguni lapsed, kes jäävad vanusesse 7-16. Joonistustel on näha, et ohvreid kujutatakse lastele iseloomulike elementidega – hüppenööri hüppamine, värviline kleit, juuksed kahes patsis (vt Joonis 9).

M2-18: “Ma ei tea, mingid mängud või suhtluskohad, kus on noored, ikka väga noored, täitsa lapsed, kellega saab suhelda, niimoodi, et ta mõtleks, et see on mäng, aga tegelikult see ei ole ja siis nad saavad sõpradeks ja siis pärast see suhtumine läheb kuhugi, näiteks Facebooki või mujale ja seal saavad täitsa lähedasteks ja pauts ja ongi.”



Joonis 9 N1-19 joonistus



Noorte meelest satuvad netipervertide ohvriteks nooremad inimesed just seetõttu, et neil pole veel vastavaid teadmisi ohtudega toime tulemiseks ega ka nende ära tundmiseks, sest internetis suhtlemisega on väga vähe kogemusi. Intervjueeritavatest üks tõi välja ka võrdluse iseendaga ja ütles, et kui ta vaatab tagasi postitustele, mida ta ise murdeas tegi, siis on näha, et ta lähtus vaid emotsioonist ja ei mõelnud tagajärgedele. Intervjuudes toodi välja, et netiperverdi jaoks on oluline, et ohver oleks vaimselt nõrgem ja seega ka kergemini mõjutatav. Väga paljud intervjueeritavad ütlesid, et ahistajad valivad ohvriks just noorema inimese, sest alla 16-aastastel pole intervjueeritute sõnul veel mõtlemisvõimet.

### 3.4.1 Netiperverdiga toimetulek

Noored töid mitmeid erinevaid viise, kuidas saab riske vähendada või nendega toime tulla. Intervjuudest selgus, et nähakse küll oma tuttavate ohtudele avatud käitumist, kuid arvatakse, et veebis tahetakse olla täiskasvanulikud ning iseseisvad ja seetõttu arvatakse, et ei ole mõtet teistele oma arvamust avaldada, sest see ei muudaks midagi. Toodi välja, et noored ei teadvusta endale seda, et internet ei ole nii turvaline ning tegelikult peaks oma otsused seoses internetiga enne põhjalikult läbi mõtlema. Osalejad ütlesid, et tihti hinnatakse enda võimeid internetis üle, sest alati ei saa kõigega kursis olla ning kõiki ohte ei osata ette näha.

Netipervertide eest hoidumisel soovitas üks intervjueeritav panna oma profiil privaatseks ning kui keegi uus inimene soovib siiski suhtlema hakata, siis tasub vaadata tema vanust ja seda, kas on ühiseid sõpru, sest see näitab, kas tegemist on potentsiaalselt ohtliku võõra või võimaliku tuttavaga. Noortest üks soovitas olla ettevaatlik ja valiv selle infoga, mida võõrastega otsustakse jagada ning võtta aega selleks, et kedagi usaldama hakata. Üks intervjueeritav soovitas luua sotsiaalmeediasse selline profiil, mis hirmutab perverdi eemale.

*N2-18: “No, ei tea. No kui inimene, no näiteks kui pervert näeb minu profiili Instagramis, siis mul on seal maadlus, siis ta oi, ei. Ma ei saa.”*

*Intervjueerija: “Nii et see kaitseb sind– sinu huvid?”*

*N2-18: “Jah.”*

Enamik noori töid intervjuudes välja, et kõige olulisem on kodune kasvatus ja see, et nii kodus kui ka meedias räägitaks rohkem internetis olevatest ohtudest ja sellest, kuidas ennast

kaitsta, sest praegu ei ole avalikul pinnal sellest piisavalt juttu. Eranditult kõik intervjueeritud noored ütlesid, et koolis on veebis olevatest ohtudest ja netipervertide eest enda kaitsmisest räägitud väga minimaalselt ning enamikel juhtudel öeldi, et sellest pole koolis mitte kunagi juttu tehtud, kuigi arvati, et sellest peaks rääkima.

Oluliseks meetmeks peeti ka seda, et kui sattuda kellegi veidigi kahtlustäratavaga suhtlema, siis tasuks sellest rääkida oma vanemate või sõpradega, et üheskoos olukorda analüüsida. Intervjueeritud noored nägid aga ohuna ka seda, et noor ei pruugi osata olukorda vanematele selgitada ning võib jätta mulje, et on tekkinus ise süüdi. Noored nägid murekohana, et sellisesse probleemi sattujad hoiavad seda tihti enda sees, kuid oluline on leida keegi, kellega saaks rääkida.

Intervjueriija: *“Aga miks neid väiksemaid need perverdid, siis rohkem ohustavad?”*  
N2-18: *“Sest nad ei saa aru ja võivad vanematele midagi ütelda, et nad kardavad ja vanemad ei saa aru neist aru ja siis see oli sinu süü ja tuleb välja. Nad arvavad nii. Ja siis väikesed ei saa midagi vastata neile, kui näiteks ohustatakse neid.”*

Noored tõid välja, et meedias ja uudistes on kõnealune teema aktuaalne üsna harva ning sotsiaalmeedias ei julge inimesed sel teemal avalikult rääkida, sest asjaga kursis olevad või kogemustega inimesed, kel oleks, mida teistega jagada, kardavad tagajärgi ning ennast ei taheta avalikult ohvri rolli panna. Siiski peeti väga tähtsaks, et inimesed, kellel on ükskõik milline kogemus, võiksid seda jagada nii teiste hoiatamiseks ja õpetamiseks, kui ka selleks, et pervert avalikkuse ette tuua ja hoida ära järgmiseid sarnaseid juhtumeid.

Ohtude ära hoidmiseks tuli ka vastakaid soovitusi – üks intervjueeritav soovitas internetis oluliselt vähem olla ja ohte vältida ning teine just rohkem olla, et ohte ära tunda. Üks intervjueeritavatest ütles, et ta vanemad keelasid tal väga pikalt internetis käimise ja seal profiilide loomise ning tagantjärele on ta selle eest äärmiselt tänulik ja arvab, et just see on õige meede ohtude ennetamiseks. Sama intervjueeritu ütles, et ta mõistab hukka selle, kui noorel lubatakse kasutajaid teha, aga siis kontrollitakse salaja või avalikult vestluste ja tegevuse sisu. Ta taunis sellist lähenemist, sest tema meelest tekitab see olukorra, kus pideva kontrolli tõttu tekib noorel teatav turvatunne, et teda jälgitakse ja midagi halba ei saa juhtuda ning ühel hetkel, kus sellist kontrolli enam ei ole, tekib vabadus ja soov riskida ning võidakse sattuda olukorda, mida ei osata lahendada.

## IV JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Selles peatükis annan vastavalt bakalaureusetöö tarbeks tehtud uurimuse tulemustele vastused töö kolmele uurimisküsimusele. Peatükis selgub intervjueeritud noorte tajutud tüüpiline netipervert, peibutusvõtted ning tema tüüpilised ohvrid. Seejärel annan ülevaate ka edasistest võimalikest uurimissuundadest ning toon välja meetodi kriitika.

### 4.1 Järeldused

#### **Millisena tajuvad uuritavad gümnasistid netiperverti?**

Maria Murumaa-Mengeli (2015) uuringus kirjeldasid Eesti teismelised perverdina vanemat välismaalast anonüümset meest, kes teeskleb lastega kontakti saamiseks, et on oluliselt noorem. Toona rõhustasid noored perverdi kirjeldamisel peamiselt omadustele, mis muutsid ahistaja äratuntavaks ja noortest endist erinevaks. Käesoleva uuringuga tuli aga välja, et viiekuue aastaga on märgata väikest muutust ning **stereotüüpse netiperverdi kõrval nähakse palju tugevamalt teist – stereotüübist kõrvaldekalduvat perverti**, kes on füüsiliste omaduste poolest täiesti tavaline inimene ja seega läheb noorte taju sageli kokku sellega, mida näitab ka taoliste kuritegude ja kurjategijate politseipoolne statistika (Raivet, 2018; Wolak, Mitchell ja Finkelhor, 2006).

Bakalaureusetöö jaoks tehtud uuringus selgus, et stereotüüpset netiperverti nähakse 35-55-aastase meesterahvana. Murumaa-Mengeli uuringus arvati, et netipervert on tavaliselt väismaalane, kuid selles uuringus osalenud noored arvasid, et Eestis sellest teemast rääkides on kõige tõenäolisemalt ka ahistajana tegu just eestlasega, kuid ei välistatud võimalust, et ta võib olla välismaalane. Stereotüübist kõrvaldekalduvat netiperverti kujutasid uuritavad noored inimesena meie endi seast, kes on edukas, ilusa perekonnaelu ja eeskujuliku karjääriga ning samasuguse ülevaate andis Eestis tüüpilisest netiperverdist ka Raivet (2018).

Sealjuures on mainimisväärne, et vaimsete omaduste kirjeldamisel ei pidanud noored vajalikuks eristada kaht erinevat tüpaaži ning nii stereotüüpne kui ka sellest kõrvaldekalduv netipervert olid noorte arvates samasuguse haiglase ja hälbinud mõttemaailma ja probleemidega. Kui Raivet (2018) ütles, et netipervert on tihti maailma tajumise osas täiesti normaalne inimene, siis uuritud noored olid vastupidisel arvamusel ja uskusid, et tegemist on psüühiliselt haigete isikutega. Netiperverdi vaimsete omaduste kirjeldamisel näitasid nii

selles kui ka Murumaa-Mengeli (2015) uuringus osalenud noored üles kaastunnet. Kui 2015. aastal tehtud uuringus pidasid noored perverti vastikuks, siis selles uuringus ütlesid noored, et netipervert võib jätta endast esialgu väga hea mulje ning olla väliselt enesekindel. Seega on suur edasiminekuks, et tänaseks mõistavad noored, et netipervert ei ole alati äratuntavalt eemaletõukav ning ka viisakal ja meeldival inimesel võivad olla netiperverdile omased motiivid. See on oluline samm, sest tõeliste juhtumite põhjal tehtud uuringud ning reaalsed juhtumid Eestis (Raivet, 2018) on näidanud, et tihti on ahistajad oma väljaütlemistes ausad (Wolak, Finkelhor, Mitchell ja Ybarra, 2008) ja esinevad reaalse identiteedi alt (Choo, 2009) ning on tähtis, et ka noored seda tajuvad. Seega olid noored hästi kursis netiperverdi stereotüübiga, kuid mõistsid, et pervert ei pruugi alati vastata tüüpilistele karakteristikutele.

### **Milliseid peibutamise strateegiaid kasutavad uuritavate gümnasistide arvates netiperverdid?**

Kuigi esineb juhtumeid, kus perverdid valetavad oma motiivide kohta, näitas Wolaki jt. (2004) uuring, et see oli pigem ebaharilik ning sellega oskasid arvestada ka nii Murumaa-Mengeli (2015), kui ka selle uuringu osalejad. Selle bakalaureusetöö intervjuudest selgus, et ohvri peibutamiseks kasutavad netiperverdid erinevaid strateegiaid ning järgnevalt on välja toodud **neli erinevat võtet, mida uuringus osalenud noored ohvrite peibutamisel võimalike viisidena tajusid.**

- Noored kirjeldasid ühe võimaliku viisina ahistajat, kes teeskleb, et on ohvrist huvitunud kui uus ja toetav sõber, kes pakub ohvrile tuge ja toredat vestlust. Wolak jt (2013: 2) on tõdenud, et paljud *online*-perverdid kasutavad veebis suhtlemist selleks, et tekitada oma teismelistes ohvrites esialgu usaldust ja kindlustunnet. Intervjueeritud noored nägid suhtlemist enamike peibutamisevõtete olulise osana.
- Teise võttena tõid noored välja netiperverdi, kes lubab ohvrile materiaalselt heaolu ja meelitab teda sellega reaalses elus kokku saama. Ka McFarlane, Bull ja Fietmeijer (2000) on järeldanud, et sageli võivad manipulatsioonid viia ohvriga näost-näkku kohtumiseni.
- Kolmanda võttena kirjeldasid intervjueeritud perverti, kes tunnustab oma ohvrit iseseisva ja täiskasvanuna ning tekitab sellega noores usaldust. Selline osa ahistajatest kasutab manipulatsiooni teadliku vahendina et leida endale ohver, kellega veebisuhtluse järel liikuda edasi ka *offline*-suhtlusele (Quayle ja Taylor, 2004, Marcum, 2007 kaudu).

- Neljanda võttena nägid uuritud seksuaalsusele rõhumist, kus ahistaja väljendab oma eesmäärke selgelt ja ausalt juba vestluse alguses. Sellist peibutamist võib siduda nende pervertidega kes ei lähe välja füüsilise kontaktini ja ütlevad, et veebis noortega suhtlemine hoiab ära suurema kahju, sest nad saavad rääkimisega oma ihad rahuldatud (Durkin ja Bryant, 1999, Marcum, 2007 kaudu).

Peibutamisevõtete sedavõrd lai taju on oluline, sest näitab, et noored mõistavad, et pervertidel võib ohvritele lähenemiseks olla erinevaid strateegiaid.

### **Kes on uuritavate gümnasistide arvates netipervertide peamised ohvrid?**

Uuringust selgus, et enamasti näevad noored netiperverdi ohvritena noori tüdrukuid vanuses 7-16. Ka Wolaki, Finkelhori ja Mitchell'i uuringus (2004) väljatoodu läheb selle arvamusega hästi kokku, sest nende uuring näitas, et internetiga seotud kuriteo tüüpiline ohver on 12-15-aastane noor teismeline ning kolmandik juhtudest just naissoost ning samasse vahemikku jäävad enamasti ka ohvrid Eestis (Raivet, 2018). Pervertide puhul peetakse tavaliseks seda, et nad keskenduvad korraga mitmele ohvrile (Wolak, Finkelhor ja Mitchell, 2004). Ka selle bakalaureusetöö jaoks tehtud uuringust selgus, et noorte meelest on tavaliselt netiperverdil rohkem kui üks ohver.

Kui teooria järgi on netiperverdi ohvrid üksildased ja depressiivsed (Wolak, Finkelgor ja Mitchell, 204: 19), siis intervjueritud noored arvasid, et ohvriks sattumine on seotud pigem sellega, et ohver on kas väga naiivne või lihtsalt kogemusteta ja ei oska ohtu ära tunda.

**Intervjuudest tuli välja neli erinevat ohvri tüüpi, mis läksid otseselt kokku ka esitatud peibutusvõtetega – uusi tutvusi otsiv noor, naiivne ja hüvedest huvituv noor, tunnustust vajav noor ning ebakindel ja kogenematu noor.** Uuringust selgus, et noorte arvates valib kogenud netipervert peibutamise strateegia vastavalt ohvritüübile.

Järgnevalt on esitatud peatükis 3.3 välja toodud peibutusvõtete tabel (vt Tabel 3), kuhu on lisatud ohvrite tüübid, mida intervjueritud noored kirjeldasid ning paigutatud vastav tüüp võimaliku peibutusvõttega kokku. Sealjuures on oluline välja tuua, et järgnev tabel on üks võimalik võtte ja ohvri suhte kujunemise üldistatud viis, mis loob tulemuste esitamiseks sobiliku ja arusaadava suhte. Reaalsuses võivad erinevad ohvrid nende peibutusvõtetega, või ka siinses bakalaureusetöös välja toomata võtetega, suhestuda hoopis isesuguses kombinatsioonis.

Tabel 3 Neli peibutusvõtetele vastavat ohvritüüpi

	<b>PEIBUTUSVÕTE</b>	<b>TEHNIKA</b>	<b>OHVER</b>
<b>VÕTE 1</b>	Uus ja toetav sõber	Netipervert huvitub oma ohvrist ja on tore uus kontakt ning vestluspartner, kes pakub lähedust.	Lähedust, armastust ja uusi tutvusi otsiv
<b>VÕTE 2</b>	Hüvede pakkumine	Netipervert lubab ohvrile materiaalselt heaolu, kingitusi ja ilusat suhet.	Naiivne ja riskialdis
<b>VÕTE 3</b>	Tunnustus	Netipervert tunnustab ohvrit täiskasvanuna ja paneb ohvri end hästi tundma.	Tunnustust vajav
<b>VÕTE 4</b>	Seksuaalsusele rõhuv	Netipervert väljendab selgelt oma seksuaalseid eesmärke.	Ebakindel ja kogenematu

Kui ohver on juba netiperverdi manipulatsioonidele allunud, siis on oluline probleemist kellegagi rääkida ning tihti tunnevad noored, et veebis tekkinud probleemidest saavad kõige paremini aru nende endi eakaaslased (Fridh, Lindström ja Rosvall, 2015). Intervjuudes toodi välja, et alati ei pruugi ohver osata juhtunut vanematele selgitada ning kardetakse jätta muljet, et probleemid on ohver ise süüdi. Kaudselt võib see näidata seda, et noorel on vanemaga keeruline suhelda või leida ühist keelt. Wolak, Finkelhor ja Mitchell (2004: 12) on välja toonud, et suurema tõenäosusega satuvadki *online*-ahistamisesse just need noored, kes ei saa vanematega nii hästi läbi. Seega nähti *online*-ahistamisesse sattumist kaudselt ka ohvri enda süüna nii naiivse loomu kui ka provokatiivse käitumise tõttu.

## 4.2. Diskussioon

Arvestades seda, et Murumaa-Mengeli (2015) sarnase uuringu tarbeks tehtud intervjuudest on tänaseks möödunud ligi 6 aastat, siis on oluline, et selles bakalaureusetöös välja tulnud põhilised tulemused näitavad, et Eesti noored arenevad käsikäes ühiskonnaga ning nende tajud ja teadmised netipervertidest on ajaga muutunud realistlikumaks. Netiperverdi defineerimisel on noortes küll säilinud teatavad arusaamad ja stereotüübid, kuid sealjuures nähakse stereotüübi loomises ohtu ja tajutakse, et perversit võib olla kes tahes. Seega kui arvestada netipervertidega seotud kuritegude tegeliku läbilõikega Eestis (Raivet, 2018), siis on noortes kasvanud ettevaatlikkus, reaalsustaju ja oskus ohtu ära tunda. Sellegipoolest on netipervertidega seotud kuritegude hulk Eestis suur (Raivet, 2018) ning see näitab, et probleemi teadvustamise ja ennetamisega on vaja teha veel hulk tööd.

Noortele netipervertidest ja ka üldiselt suhtlemisest ning seksist rääkimine võiks olla regulaarselt üks konkreetne meede, mida ennetustöös tehakse. Ühtlasi saaks selles bakalaureusetöös välja tulnud peibutusvõtete ja ohvrite seose edasiarendamisel ja kestval uurimisel luua noorte endi kogemustel põhinevaid materjale, mis tutvustavad võimalikke lähenemisviise ja aitavad noortel perversite ära tunda. Kui vaadata selle töö põhjal välja tulnud peibutusvõtteid ja neile vastavaid tüüpilisi ohvreid, siis saab juba praegu teha esmaseid samme ennetustööks.

Netiperverdid kasutavad ühe võttena noorele uue ja toetava sõbra või kaaslase mängimist ning sellisel juhul püüab perversit tõenäoliselt luua noorega usaldusväärset suhet, mida oleks ka kõrvalistel isikutel raske läbi lõigata. Sellise lähenemise puhul on oluline, et noor, kes enda eale kohaselt hakkabki aina enam huvituma lähedusest, armastustest ja otsib uusi kontakte, teaks, millised on põhilised meetmed suhte arendamisel enda turvalisuse kaitsmiseks. Näiteks on oluline tajuda, et kui vestluspartneril on siiras huvi, siis ei pea noor jagama enda kohta koheselt sellist teavet, millega partner saab noort kompromiteerida. Tark on olla teatava tasandini skeptiline ja püüda mõista vestluskaaslase tegelikke eesmärke.

Intervjuudes toodi välja peibutusviisina ka ohvrile erinevate hüvede pakkumist, mis hõlmas endas nii materiaalselt heaolu kui ka romantilist suhet. Sellise peibutusviisi küüsi langemise ennetamiseks on oluline, et noored tajusid kui õhuke on piir virtuaal- ja pärisreaalsuse vahel.

Seega tuleb noortele selgitada, et neti teel leitud tutvuste suhtes ei tohi olla liiga riskialdis ja pigem tasub alati enne kellegagi päriselt kokku saamist mõelda läbi võimalikud ohud. Näiteks peaksid noored pidama ilmselgeks, et kellegagi kohtuma mineku tarbeks võetakse kaasa ka sõber, kelle peale saab loota. Lisaks on oluline, et võõraga päriselt kohtumisel teavitaks noor sellest oma lähedasi, kes oskaksid võimaliku ohu ilmnemisel kohe reageerida.

Erinevate manipulatsiooniviiside ära tundmine tuleb noortele kasuks lisaks netisuhtlusele ka igapäevaelus aktiivseks ühiskonnaliikmeks kasvades ja seetõttu võiks noorte sotsiaalne harimine olla riiklikul tasandil üks oluline osa pakutavast haridusest. Manipuleerimisel kasutavad netiperverdid tihti ka noorte kiitmist ja tunnustamist (Raivet, 2018) ning ka siinkohal on elementaarne, et noor oskaks ridade vahelt lugeda välja ahistaja tegelikku eesmärki. Ühe peibutusvõttena nähakse noortesse kui täiskasvanutesse suhtumist ning sellisele võttele allumise ennetamiseks ei tohi lapsevanemad võtta noortelt ära teatavat iseseisvust, mis tekitabki janunemise väljastpoolt tuleva tunnustuse ja piiride nihutamise järgi.

Lisaks eeltoodule kasutavad netiperverdid tihti ohvrite peibutamiseks ja ahistamiseks otseselt seksuaalsusele rõhumist. See võte võib olla kõige ohtlikum olukorras, kus noore esimene kokkupuude seksuaalsuse ja pornograafiaga ongi netiperverdi õpetusi ja juhtnöore järgides. Seda eriti siis, kui noores on tegelikult tekkinud selle teema vastu huvi juba varasemalt, kuid tal pole olnud võimalust, tuge ega teadmisi, et ennast sel teemal kurssi viia ja harida. On äärmiselt oluline, et seksuaalkasvatust ei peetaks 21.sajandil enam selleks osaks inimese arengust, mis tekib teadvusse iseeneslikult. Seega peaks noortele jagama põhjalikke teadmisi inimsuhete, seksuaalsuse ja seksi teemal üldhariduskoolis ning kindlasti peaks vastavas õppeaines käsitlema olulise ja mahuka osana ka seksuaalsust internetis. Ühest ainsast peatükist inimeseõpetuse õpikus ei piisa, sest tegemist on teemaga, mis pakub noortele sügavamat huvi ja on tähtis, et selliste teemade tõstatamine nii koolis kui ka kodus oleks tehtud noortele mugavaks ja loodud sellest normaalsus arvestades ka netikeskkonda, mis mõjutab aina enam ka reaalses elus toimuvat.

Üheks oluliseks võtmeküsimuseks probleemiga tegelemisel on ka ohvrite mõistmine ja abistamine. Tähtis on see, et ohvriks langenud noor ei tunneks ennast oma probleemiga üksi ja oskaks ning julgeks leida abi. Sealjuures on esmane, et lapsevanemad oleksid oma lastega loonud usaldusliku suhte, kus internetiga seotud probleemide ennetamise meetmeks ei ole noore keelamine ja veebi kasutamise täielik piiramine, vaid hoopis õpetamine, selgitamine ja



usalduse tekitamine. Selline omavaheline suhe tagab selle, et probleemide ilmnemisel julgeb noor vanemate poole pöörduda ja teab, kellele toetuda. Sellegipoolest tunnevad noored mõni kord, et mugavam on rääkida oma eakaaslastega (Fridh, Lindström ja Rosvall, 2015) ning seetõttu peaksid lapsevanemad tegelema ka oma peres sirgivate noorte empaatiavõime teadliku arendamisega, sest see tagab selle, et noored oskavad inimlikul tasandil olla üksteisele toeks, toetavad nõrgemat ja tajuvad olukordi, kus tuge pakkuda või abi otsida.

### 4.3 Edasised võimalikud uurimissuunad

Kui vaadata laiemalt, mida võiks seoses selle bakalaureusetööga tulevikus edasi uurida, siis kindlasti oleks oluline mõne aasta möödudes taas tegeleda netiperverdi tajumise uurimisega kordusuuringu näol, sest see annab olulist infot selle kohta, kuidas noorte arvamus sel teemal ajas muutub. Murumaa-Mengeli (2015) uuringust selgus, et mitmed domineerivad meedialood olid kujundanud noorte arvamust veebiahistajast, kuid selles uuringus konkreetseid nimetatud meedialugusid välja ei tulnud. Seega oleks võimalik uurida ka seda, milliseid netipervertidega seotud lugusid kajastati meedias viimastel aastatel (näiteks 2015-2018) ning vaadelda, kas noorte taju läheb kokku meediast läbi käinud perverdi karakteristikutega. Edaspidi võiks sarnast uurimust läbi viia selliselt, et intervjuude eel tehakse ka meediamonitooring, mis näitab uurijale, millised võivad olla potentsiaalsed mõjutegurid. Selle teema tulemuslikule uurimisele oleks kasuks ka see, kui tulevikus tehtaks Eestis samal teemal kvantitatiivseid uuringuid, mille abil saab kvalitatiivsetes uuringutes seada fookust.

Ka tüüpilise netiperverdi ohvri profiili võiks tulevikus uurida põhjalikumalt, sest selles töös jäi muuhulgas kõlama mõte, et just kogenematus ning naiivsus võivad panna noore inimese ahistajaga suhtlema. Sealjuures tuli aga ühest intervjuust välja ka uudishimu, mis võib olla isegi provotseerivam ja seega ka luua suuremaid riske. Pikemas perspektiivis võikski uurida seda, kui palju esitavad noored netipervertidele ise teadlikult ahvatlevat infot ja suhtlevad nendega selleks, et rahuldada enda mängulist uudishimu ning millised tagajärjed võivad sellega kaasneda.

Kindlasti on oluline pöörata veelgi rohkem tähelepanu ka netiperverdi peibutusvõtete uurimisele ning selle jaoks oleks väga hea, kui uurijal õnnestuks analüüsida ohvri ja ahistaja omavahelisi vestlusi (näiteks Perverted-Justice veebisaidi eeskujul). Selles uuringus tulid väljad mitmed erinevad peibutusvõtted ning nende eeskujul saaks edaspidi seada eesmärgiks peibutusvõtete veelgi põhjalikum uurimise või hoopis uute võtete ära tundmise. Peibutusvõtete tundmine on oluline, et seda infot saaks jagada noortega, et nad tajuksid pervertide erinevaid eesmärke ning oskaksid manipulatsiooni läbi näha.

## 4.4 Meetodi kriitika

Kvalitatiivsetes uuringutes on väga oluline pöörata tähelepanu intervjueri rollile intervjuus, sest uuringu erinevatel hetkedel võivad inimesed käituda väga erinevalt ning võtta isesuguseid rolle (Murumaa-Mengel ja Siibak, 2014: 252). Selle bakalaureusetöö kontekstis on mainimisväärne, et viis intervjueritavad tundsid mind põgusalt juba varem ning see võis mõjutada intervjuude kulgu. Nimelt on võimalik, et intervjueritavad võisid lasta end mõjutada minu isikust ja taustast ning seoses sellega teha valikuid, millist infot nad jagavad ning millist mitte, sest intervjueri ei olnud nende jaoks tundmatu uurija vaid pigem eakaaslane ja tuttav. Küll aga on Murumaa-Mengel ja Siibak (2014: 253) välja toonud, et uurija ja uuritava väike vanusevahe ning sõbralik suhtlemisviis võib olla kasulik, sest intervjueritavad jagavad oma ausat arvamust, mida nad vanemate inimestega nii kergesti ei pruugiks teha.

Kui vaadelda kogutud joonistusi, siis on oluline arvestada, et üks valimisse sattunud kool oli kunstikallakuga ja seetõttu peab edasistel uuringutel manageerima enda ootuseid, sest andmekogumisel võib tulla vähem kunstilisi lahendusi. Joonistamise ajal oli murekohaks, et osad õpilased istusid laudkondade kaupa ning seetõttu oli ka joonistustel näha teatavaid sarnaseid jooni, mis võisid olla seotud sellega, et kaasõpilaste piltidelt ammutati ideid. Ka intervjuudest tuli välja, et uuritavad lasid joonistamisel end mõjutada kaaslaste piltidest, kuid alati ei olnud see seotud üksteise kõrval istumisega. Nimelt puutus üks uuritav kokku konformsusega olukorras, kus ta istus pingis üksi, ent nägi üle laudade, et kõik klassikaaslased kirjutavad joonistustele ka tekste ning seetõttu otsustas ka tema, et hiljem peaks joonistusele lisama tekstilist sisu.

Kuna tegemist on diskreetse teemaga, mis on paljude noorte jaoks väga isiklik, siis ilmnis intervjuude jooksul olukordi, kus noored ei osanud või julenud leida õigeid sõnu oma mõtete väljendamiseks ning pidin neid selles osas aitama ja võisin sellega kaudselt ka vastajat suunata. Tuli ette ka selliseid olukordi, kus noored vajasisid julgustamist, et oma mõtted lõpuni välja öelda või selleks, et oma väljaütlemisi julgemalt põhjendada. Sarnaseid olukordi kirjeldasid ka Murumaa-Mengel ning Siibak (2014: 253), kes ütlesid, et intervjueritavate abistamiseks on sobilik pakkuda erinevaid stsenaariumeid – laiendada fookust, pakkuda võimalusi või jagada isiklikku kogemust. Sealjuures on aga Hodgkinson (2005) järgi äärmiselt

oluline, et vastajat ei suunataks spetsiifiliste vastusteni ning sellisest lähenemisest võib olla kasu, et tekitada intervjueritavaga usalduslik vestlus (Murumaa-Mengel ja Siibak, 2014: 253).

Ka oli probleemseks see, et intervjuudes, mis toimusid klassiruumis, võisid noored olla mõjutatud akadeemilisest õhkkonnast ja tunda seetõttu end vaoshoitumalt ka intervjuu andes. Teine osa intervjuusid toimus kohvikus, kus intervjueritavad võisid karta, et keegi võib intervjuu kuulata ning seetõttu hoidsid nad end ka avanemisel tagasi. Lisaks oli probleemne, et ühe intervjuu ajal astus klassi kaks kõrvalist isikut, kes tahtsid hinnata klassiruumi kaunistusi kooli võistluse tarbeks ning seetõttu tekkis intervjuerimisse umbes minutiline paus, mis võis häirida intervjueritava mõtete kulgu ja privaatsust. Klassiruumi oleks olnud võimalik ka lukku panna, kuid see oleks mõjunud liiga agressiivselt ning seetõttu ei otsustatudja ei soovita ka kellelgi seda abinõud ka edaspidi kasutada.

# KOKKUVÕTE

Internet muutub päev-päevalt kõigile kättesaadavamaks ning ka interneti kasutamine algab järjest nooremast eagrupidist. See toob endaga kaasa selle, et veebis on aina rohkem kasutajaid ning nende seas ka neid, kellel on vähem üldiseid teadmisi ja kogemusi ning seetõttu on neil suurem tõenäosus sattuda kokku ka erinevate internetis olevate riskidega.

Bakalaureusetöö eesmärk oli teada saada, millisena tajuvad noored netiperverti, kuidas selline ahistaja oma ohvreid peibutab ning kes on noorte meelest perverdi tüüpilised ohvrid. Nendele küsimustele vastuste välja selgitamiseks kasutati selles bakalaureusetöös kvalitatiivset uurimismeetodit ning kombineeriti omavahel loovuurimismeetodit intervjuuga. Uurimisküsimustele vastuse saamiseks viisin läbi kolmteist intervjuud kahe erineva kooli gümnaasistidega, mille aluseks olid osalejate poolt eelnevalt joonistatud pildid „netiperverdist“..

Netiperverdina näevad intervjueritud noored kaht erinevat tüüpi *online*-ahistajat – stereotüüpset ja stereotüübist kõrvalekalduvat perverti. Stereotüüpne ahistaja on 35-55-aastane meesterahvas, kes on materiaalselt kehval järjel, töötu või tegeleb lihttööga. Tegemist on enamasti inimesega, kellel on olnud raske lapsepõlv või kellel on psüühilised häired. Sellist ahistajat nähakse siinses kontekstis pigem eestlasena, kes istub pidevalt kodus oma lauaarvutis. Sellegipoolest arvavad noored, et netipervert võib olla ka täiesti tavaline inimene meie endi seast, kes tegeleb lisaks ohvrite otsimisele ja nendega suhtlemisele ka paljude muude igapäevaste asjadega nagu laste kasvatamine, abikaasaga suhtlemine ja töö käimine. Sellisel juhul on tegemist stereotüübist kõrvalekalduva perverdiga, keda noored pidasid nooremaeliseks ning ei välistanud ka seda, et tegu võib olla naissoost isikuga.

Olenemata perverdi tüübist kasutab ta tavaliselt ohvri peibutamiseks manipulatsiooni, kiitmist ja tunnustamist, hüvede pakkumist ning uue ja põneva teabega meelitamist. Tihti on noorte arvates ahistajal korraga mitu erinevat ohvrit, kes on reeglina naiivsed, kergeusklikud ja uudishimulikud tüdrukud, kellelt tahetakse saada pilte, kus ohver näitab enda alasti keha või jõuda füüsilise kontaktini. Sealjuures valib netipervert peibutamiseviisi tavaliselt vastavalt enda eesmärkidele ja ohvri tüübile.

Kui siinse bakalaureusetöö tulemusi võrrelda Murumaa-Mengeli (2015) tehtud uuringu tulemustega, siis on kõige suuremaks erinevuseks tõsiasi, et tänased noored tajuvad, et pervert ei ole alati äratuntavalt teistsugune ning ta võib olla ükskõik kes meie seast. See teadmine näitab, et noored on õppinud internetist leitavatesse uutesse kontaktidesse skeptilisemalt suhtuma ja ohtu osatakase paremini ära tunda.

## SUMMARY

Each day, the Internet is getting increasingly more accessible and the introduction to the Internet takes place at an earlier age. This leads to an increase in the number of users found on the Web, including those with less general knowledge and experience. As a result, there is a higher number of people who are more likely to be exposed to various risks on the Internet.

The purpose of this Bachelor's thesis was to clarify how the young perceive a net pervert, how such a harasser grooms his victims who are the typical victims of a net pervert in the eyes of young people. To answer these questions, a qualitative research method was used in this Bachelor's thesis and a creative research method was combined with an interview. In order to answer the research questions, the researcher conducted twelve interviews with two different high school students on their own voluntary basis.

Young people perceive net perverts as one of two types of online harassers - stereotypical and non-stereotypical perverts. A stereotypical harasser perceived as a male between the age of 35 and 55 with a low income and is unemployed or unskilled. This is mostly a person who has had a difficult childhood or who currently is suffering from psychiatric disorders. In the context of this thesis, such a harasser is seen as an Estonian who is constantly seated at home at his desktop computer. Nevertheless, young people believe that an online harasser may also be a completely ordinary person who, besides searching for victims and communicating with them, also lives an ordinary daily life, such as raising children, communicating with a spouse and attending work. This would be defined as a non-stereotypical pervert who was considered to be young and possibly even a woman.

Regardless of their type, the pervert generally uses manipulation, praise and recognition, offering benefits as well as using new and exciting information to groom the victim. According to young people, the harasser often has several victims at the same time who are usually naive, light-hearted and curious girls and from whom the pervert wants to receive pictures in which the victim is displaying their nude body. They may also attempt to achieve physical contact. The harasser usually selects the method of grooming according to their goals and the type of their victim.

Comparing the results of this thesis with Muruma-Mengel's (2015) study, the biggest difference is the fact today's young people perceive that a pervert is not always distinctly different from other people and that it can be anyone. This knowledge indicates that young people have learned to be more skeptical about new contacts found on the Internet and they have become more efficient in recognizing the danger.



## Kasutatud allikad

1. Anvelt, K. (2016). Järjekordne tabamus: politsei pidas ühe ööpäeva jooksul kinni kolm netipedofiili. Eest Päevaleht, 26.mai. Kasutatud 19.01.2018 <http://epl.delfi.ee/news/eesti/jarjekordne-tabamus-politsei-pidas-uhe-oopaeva-jooksul-kinni-kolm-netipedofiili?id=74647123>
2. Beebe, T., Asche, S., Harrison, P., & Quinlan, K. (2004). Heightened vulnerability and increased risk-taking among adolescent chat room users: Results from a statewide school survey. *Journal of Adolescent Health*, 35(2), 116-123.
3. Birkan, L. (2009). Netipervert "hispaanlanna" ahistas kokku enam kui 700 noormeest. *Õhtuleht*, 30.september. Kasutatud 15.11.2017 <https://www.ohtuleht.ee/348544/netipervert-hispaanlanna-ahistas-kokku-enam-kui-700-noormeest>
4. boyd, d., Marwick, A. E. (2009). The conuncrum of visibility. *Journal of Children and Media*, 3(4), 410-14. Kasutatud 14.11.2017 <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17482790903233465?journalCode=rchm20>
5. boyd, d., Marwick, A. E. (2014). Networked privacy: How teenagers negotiate context in social media. *New Media & Society*, Vol. 16(7) 1051–1067. Kasutatud 18.05.2018 <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1461444814543995>
6. Brett, B. M. (2011). Exploring diverse interview types. Kasutatud 30.12.2017 <https://sp.ukdataservice.ac.uk/qualidata/support/interviews/interviews.pdf>
7. Buchanan, L-A. (2016). The dilemmatic nature of luring communication: an action-implicative discourse analysis of online predator and P-J member interaction. University of Iowa. Kasutatud 27.05.2018 <http://ir.uiowa.edu/etd/3054>.
8. Byrne, J., Kardefelt-Winther, D., Livingstone, S., Stoilova, M. (2016). Global kids online. Research synthesis. Kasutatud 15.12.2017 [http://globalkidsonline.net/wp-content/uploads/2016/11/Synthesis-report\\_07-Nov-2016.pdf](http://globalkidsonline.net/wp-content/uploads/2016/11/Synthesis-report_07-Nov-2016.pdf)
9. Cassell, J., Cramer, M. (2008). High Tech or High Risk: Moral Panics about Girls Online. *Digital Youth, Innovation, and the Unexpected*. Cambridge, MA: The MIT Press, 53-76. Kasutatud 10.05.2018 <https://www.issuelab.org/resources/846/846.pdf>
10. Choo, K-K. R. (2009). Online Child Grooming: A Literature Review on the Misuse of Social Networking Sites for Grooming Children for Sexual Offences. Australian Institute of Criminology Research and Public Policy Series 103. Kasutatud

- 13.05.2018 <http://www.aic.gov.au/documents/3/C/1/%7B3C162CF7-94B1-4203-8C57-79F827168DD8%7Drpp103.pdf>
11. Coyette, C., Fiasse, I., Johansson, A., Montaigne, F., Strandell, H. (2015). Eurostat: Being young in Europe today. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Kasutatud 10.01.2018 [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Being\\_young\\_in\\_Europe\\_today\\_-\\_digital\\_world](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Being_young_in_Europe_today_-_digital_world)
  12. Craven, S., Brown, S., Gilchrist, E. (2007). Sexual grooming of children: Review of literature and theoretical considerations. Journal of sexual aggression. Vol. 12, no. 6. Kasutatud 29.04.2018 <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13552600601069414>
  13. Durkin, K. F. (1997). Misuse of the internet by pedophiles: implications for law enforcement and probation practice. McNeese State university. Kasutatud 19.04.2018 [https://www.researchgate.net/profile/Keith\\_Durkin/publication/282291571\\_Misuse\\_of\\_the\\_Internet\\_by\\_pedophiles\\_Implications\\_for\\_law\\_enforcement\\_and\\_probation\\_practice/links/560aa81f08ae576ce640bae5/Misuse-of-the-Internet-by-pedophiles-Implications-for-law-enforcement-and-probation-practice.pdf](https://www.researchgate.net/profile/Keith_Durkin/publication/282291571_Misuse_of_the_Internet_by_pedophiles_Implications_for_law_enforcement_and_probation_practice/links/560aa81f08ae576ce640bae5/Misuse-of-the-Internet-by-pedophiles-Implications-for-law-enforcement-and-probation-practice.pdf)
  14. Eesti Statistika. (2012). Eestis on internetikasutajate osatähtsus veidi suurem kui Euroopas keskmiselt. Kasutatud 10.05.2018 <https://blog.stat.ee/2012/12/29/eestis-on-internetikasutajate-osatahtsus-veidi-suurem-kui-euroopas-keskmiselt/>
  15. Eesti Statistika. (2017a). 16-74-aastased arvuti- ja internetikasutajad isikute rühma järgi. Kasutatud 21.01.2018 <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=IT32>
  16. Eesti Statistika. (2017b). Noored IT-seadmete ja interneti maailmas. Kasutatud 10.05.2018 <https://blog.stat.ee/2017/10/26/noored-it-seadmete-ja-interneti-maailmas/>
  17. Euroopa Komisjon. (2012). Lastele parema interneti loomise Euroopa strateegia. Kasutatud 21.01.2018 <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/ET/1-2012-196-ET-F1-1.Pdf>
  18. Fridh, M., Lindström, M., Rosvall, M. (2015). Subjective health complaints in adolescent victims of cyber harassment: moderation through support from parents/friends – a Swedish population-based study. BMC Public Health. (2015) 15:949. Kasutatud 10.05.2018 <https://bmcpublikealth.biomedcentral.com/track/pdf/10.1186/s12889-015-2239-7>

19. Global kids online. (2017). EU Kids Online is conducting a new survey in Europe. Kasutatud 10.11.2017 <http://globalkidsonline.net/eu-kids-online-is-conducting-a-new-survey-in-europe/>
20. Granheim, U. H. ja Lundman, B. (2003). Qualitative Content Analysis in Nursing Research: Concepts, Procedures and Measures To Achieve Trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112. <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.utlib.ut.ee/science/article/pii/S0260691703001515?>
21. Harvard health publications. (2008). Protecting children and teens from cyber-harm. Harvard mental health letter. Kasutatud 12.12.2017 [https://www.health.harvard.edu/newsletter\\_article/Protecting\\_children\\_and\\_teens\\_from\\_cyber-harm](https://www.health.harvard.edu/newsletter_article/Protecting_children_and_teens_from_cyber-harm)
22. Hasinoff, A.A. (2012). Sexting as media production: Rethinking social media and sexuality. *New Media & Society*, 15(4) 449–465. Kasutatud 20.05.2018 <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1461444812459171>
23. Jensen, H. S. (2012). The trouble with “media panics”. *Journal of Children and Media*, 6(4), 413-429. Kasutatud 21.01.2018 <https://ddbuckingham.files.wordpress.com/2015/04/media-panics.pdf>
24. Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). . Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Kvalitatiivne sisuanalüüs. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys> Kasutatud 13.01.2018
25. Kretova, K. (2018). VAATE NETIPERVERTIDE MAAILMA: Saada pilte... Ilus oled, saada veel! Saarte Hääl, 6.märts. Kasutatud 23.05.2018 <https://www.saartehaal.ee/2018/03/06/vaade-netipervertide-maailma-saada-pilte-ilus-oled-saada-veel/>
26. Laherand, M.-L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: OÜ Infotrükk.
27. Laugen, L. (2017). Hollandis on kohtu all Eesti tüdrukut nilbustele šantažeerinud endine skaudijuht. Delfi, 2.juuni. Kasutatud 10.11.2017 <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/krimi/hollandis-on-kohtu-all-eesti-tudrukut-internetis-nilbustele-santazeerinud-endine-skaudijuht?id=78434717>
28. Leander, L., Christianson S. A., Granhag P. A. (2008). Internet-initiated sexual abuse: adolescent victims reports about on- and off-line sexual activities. *Wiley InterScience*, 22, 1260-1274. Kasutatud 11.12.2017 <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/acp.1433/full>

29. Livingstone, S. (2008). Taking risky opportunities in youthful content creation: teenagers use of social networking sites for intimacy, privacy and self-expression. London School of Economics and Political Science, UK. Kasutatud 30.12.2017 [http://eprints.lse.ac.uk/27072/1/Taking\\_risky\\_opportunities\\_in\\_youthful\\_content\\_creation\\_\(LSERO\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/27072/1/Taking_risky_opportunities_in_youthful_content_creation_(LSERO).pdf)
30. Livingstone, S., Bovill, M. (2008). Young people, new media. LSE Research Online. Kasutatud 15.01.2018 [http://eprints.lse.ac.uk/21177/1/Young\\_people\\_new\\_media\\_\(LSERO\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/21177/1/Young_people_new_media_(LSERO).pdf)
31. Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., Ólafsson, K. (2011a) Risks and Safety on the Internet: The Perspective of European Children. Full Findings. LSE, London: EU Kids Online.
32. Lorenz, B. (2017). A Digital Safety Model for Understanding Teenager Internet User's Concerns. Doktoritöö, Tallinna Ülikool. Kasutatud 17.01.2018 <http://www.etera.ee/zoom/30536/view?page=10&p=separate&view=0,0,2067,2834>
33. Marcum, C. D. (2007). Interpreting the intentions of Internet predators: An analysis of online chat room transcripts. *Journal of Child Sexual Abuse*, 16(4), 99-114. Published by Taylor & Francis Kasutatud 20.04.2018 [http://libres.uncg.edu/ir/asu/f/marcum\\_cd\\_2007\\_interpreting\\_the\\_intentions.pdf](http://libres.uncg.edu/ir/asu/f/marcum_cd_2007_interpreting_the_intentions.pdf)
34. Martellozzo, E. , Monaghan, A., Adler, J. R., Davidson, J., Leyva, R., Horvath, M. A. H. (2017). A quantitative and qualitative examination of the impact of online pornography on the values, attitudes, beliefs and behaviours of children and young people. Kasutatud 10.05.2018 [http://eprints.mdx.ac.uk/19989/6/MDX%20NSPCC%20OCC%20Online%20Pornography%2016.5.17a%20\(2\).pdf](http://eprints.mdx.ac.uk/19989/6/MDX%20NSPCC%20OCC%20Online%20Pornography%2016.5.17a%20(2).pdf)
35. Marwick, A. E., boyd, d. m. (2011). I Tweet Honestly, I Tweet Passionately: Twitter Users, Context Collapse, and The Imagined Audience. *New Media & Society*, 13(1), 114-133. Kasutatud 14.01.2018 <http://nms.sagepub.com.ezproxy.utlib.ut.ee/content/13/1/114.full.pdf+html?>
36. Mascheroni, G., Cuman, A. (2014). Net Children Go Mobile. Final Report. Kasutatud 31.12.2017 <http://netchildrengomobile.eu/final-report-and-infographic-published/>
37. McFarlane, M., Bull, S. S., Rietmeijer, C. A. (2000). The internet as a newly emerging risk environment for sexually transmitted diseases. *JAMA*. Kasutatud 15.04.2018 <https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/192919>

38. Murumaa-Mengel, M. (2014). Loovuurimismeetod. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Kasutatud 13.01.2018 <http://--/samm.ut.ee/loovuurimismeetodid>
39. Murumaa-Mengel, M. (2015). Drawing the Threat: A Study on Perceptions of the Online. Pervert among Estonian High School Students. The 38th Nordic Association for Clinical Sexology conference "Love. Trust. Sexuality". Tartu, 22.09.-25.09.2016. Kasutatud 21.01.2018 <https://--/www.etis.ee/Portal/Publications/Display/2036500b-d534-4463-a8e0b55f0d66d7be>
40. Murumaa-Mengel, M. (2016). 100 sekundi video:meedialood kallutavad netiperverdi kuvandi äärmusesse. ERR novaator. Kasutatud 10.05.2018 <https://novaator.err.ee/259843/100-sekundi-video-meedialood-kallutavad-netiperverdi-kuvandi-aarmusesse>
41. Murumaa-Mengel, M., Siibak, A. (2014). Roles of a researcher: Reflections after doing a case-study with youth on a sensitive topic. Media practice and everyday agency in Europe (pp. 249–259). Bremen: edition lumière. Kasutatud 14.01.2018 [http://--/www.researchingcommunication.eu/book9chapters/C20\\_Murumaaetal1314.pdf](http://--/www.researchingcommunication.eu/book9chapters/C20_Murumaaetal1314.pdf)
42. Pedersen, S. (2013). UK young adults safety awareness online - is it a “girl thing”. Journal of Youth Studies, Volume 16, 404-419. Kasutatud 19.12.2017 <http://--/www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13676261.2012.710741>
43. Perverted-Justice. (2018). Kasutatud 20.04.2018 [http://--/www.perverted-justice.com/?archive=fleet\\_captain\\_jaime\\_wolfe](http://--/www.perverted-justice.com/?archive=fleet_captain_jaime_wolfe)
44. Pikk, S. (2011). Eesti, Suurbritannia, Saksamaa ja Soome 9–16aastaste laste ja nende vanemate arusaamad online-riskidest. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni insituut. Kasutatud 23.05.2018 <http://dspace.ut.ee/handle/10062/18137>
45. Raivet, R. (2018). Autori telefoniintervjuu. Tallinn, 23.mai.
46. Romanenkov, K. (2009). Online-keskkonnas valitsevad riskid ja nende teadvustamine 9-12 aastaste laste seas. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut. Kasutatud 10.05.2018 [http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/15796/Romanenkov\\_Katrin.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/15796/Romanenkov_Katrin.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

47. Royen, K. V., Vandebosch, H., Poels, K. (2015). Severe sexual harassment on social networking sites: Belgian adolescents views. Kasutatud 20.01.2018 <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17482798.2015.1089301>
48. Siibak, A. (2015). (Sotsiaal) meedia paanika. Kasutatud 21.01.2018 [https://www.yti.ut.ee/sites/default/files/aki/siibak\\_2015.pdf](https://www.yti.ut.ee/sites/default/files/aki/siibak_2015.pdf)
49. Siibak, A., Murumaa-Mengel, M. (2014). Teachers as nightmare readers: Estonian high-school teachers' experiences and opinions about student-teacher interaction on Facebook. International review of information ethics. Vol. 21. Kasutatud 29.04.2018 <http://www.i-r-i-e.net/inhalt/021/IRIE-021-Mengel-Siibak.pdf>
50. Soo, K. (2004). Ülevaade noorte seksuaalse sisuga kogemustest. [https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium\\_kontaktid/Uuringu\\_ja\\_analuusid/Sotsiaalvaldkond/vaarkohtlemine\\_2004\\_1\\_.pdf](https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/vaarkohtlemine_2004_1_.pdf)
51. Statista. (2017). Number of internet users worldwide from 2005 to 2017 (in millions). Kasutatud 2.01.2018 <https://www.statista.com/statistics/273018/number-of-internet-users-worldwide/>
52. Statista. (2018a). Global digital population as of April 2018 (in millions). Kasutatud 16.05.2018 <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/>
53. Statista. (2018b). Most popular social networks worldwide as of April 2018, ranked by number of active users (in millions). Kasutatud 16.05.2018 <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>
54. Tamm, G. (2016). Noorte seksuaalkogemused interneti vahendusel. Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring.
55. Uuring: pooled noored haaravad telefoni järele kohe ärgates. Delfi, 20.november. Kasutatud 14.12.2017 <http://forte.delfi.ee/news/digi/uuring-pooled-noored-haaravad-telefoni-jarele-kohe-argates?id=80215816>
56. Vaksmann, L. (2018). Solvunud pervert saatis alaealise tüdruku erootilise video lapsevanematele. Õhtuleht, 18.jaanuar. Kasutatud 19.01.2018 <https://digileht.ohhtuleht.ee/851149/solvunud-pervert-saatis-alaeealise-tudruku-erootilise-video-lapsevanematele>
57. Väli, K. (2017). Õhtuleht seadis pedofiilidele lõksu: 13aastane poiss ajas tutvumisportaalil vanamehed erutusest värisema. Õhtuleht, 31.oktoober. Kasutatud

- 18.01.2018 [https://digileht.ohtuleht.ee/837021/video-ohtuleht-seadis-pedofiilidele-  
loksu-13aastane-poiss-ajas-tutvumisportaalis-vanamehed-erutusest-varisema](https://digileht.ohtuleht.ee/837021/video-ohtuleht-seadis-pedofiilidele-<br/>loksu-13aastane-poiss-ajas-tutvumisportaalis-vanamehed-erutusest-varisema)
58. Valner, K. (2016). Targalt internetis õpilaste küsitlusest. Kasutatud 19.01.2018 [http://www.targaltinternetis.ee/wp-content/uploads/2016/11/Kokkuvõte-õpilaste-  
küsitlest-Targalt-internetis.pdf](http://www.targaltinternetis.ee/wp-content/uploads/2016/11/Kokkuvõte-õpilaste-<br/>küsitlest-Targalt-internetis.pdf)
59. Vickery, J. R., Watkins, S. C. (2017). Brief excerpt: 2 policies of panic: porn, predators and peers. Worried about the wrong things: youth risk and opportunity in the digital world. Cambridge: The MIT Press. <https://muse.jhu.edu/chapter/2008115>
60. West, A., Lewis, J., Currie, P. (2009). Students Facebook “friends”: public and private spheres. *Journal of Youth Studies*, vol. 12, No 6, 615-627. Kasutatud 11.01.2018 [https://www.researchgate.net/profile/Anne\\_West4/publication/249006058\\_Students'\\_Facebook\\_'friends'\\_Public\\_and\\_private\\_spheres/links/0deec53c3b170e774b000000/Students-Facebook-friends-Public-and-private-spheres.pdf](https://www.researchgate.net/profile/Anne_West4/publication/249006058_Students'_Facebook_'friends'_Public_and_private_spheres/links/0deec53c3b170e774b000000/Students-Facebook-friends-Public-and-private-spheres.pdf)
61. Whittle, H. C., Hamilton-Giachritsis, C., Beech, A. R. Victims voices: the impact of online grooming and sexual abuse. *Universal journal of psychology*. 1(2): 59-71. Kasutatud 19.04.2018 <http://www.hrpub.org/download/201308/ujp.2013.010206.pdf>
62. Wolak, J. Finkelhor, D., Mitchell, K. (2005). Police posing as juveniles online to catch sex offenders: is it working? *A Journal of Research and Treatment*, Vol. 17, No. 3. Kasutatud 10.04.2018 <http://unh.edu/ccrc/pdf/jvq/CV82.pdf>
63. Wolak, J., D.J., Finkelhor, D. (2013). Are Crimes by Online Predators Different From Crimes by Sex Offenders Who Know Youth In-Person? *Crimes against Children Research Center, University of New Hampshire, Durham, New Hampshire*. Kasutatud 25.12.2017 [http://www.jahonline.org/article/S1054-139X\(13\)00336-4/fulltext](http://www.jahonline.org/article/S1054-139X(13)00336-4/fulltext)
64. Wolak, J., Evans, L., Nguyen S., Hines D.A. (2013). Online predators: myth versus reality. *New England Journal of Public Policy*, Vol. 25, Iss. 1, Article 6. Kasutatud 18.12.2017 [https://scholarworks.umb.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as\\_sdt=0%2C5&q=Online+predators%3A+myth+versus+reality.&btnG=&httpsredir=1&article=1646&context=nejpp](https://scholarworks.umb.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=Online+predators%3A+myth+versus+reality.&btnG=&httpsredir=1&article=1646&context=nejpp)
65. Wolak, J., Finkelhor, D., Mitchell K. J., Ybarra, M.L. (2010). Online “Predators” and their victims: myths, realities, and implications for prevention and treatment. *American Psychological Association*. Kasutatud 10.01.2018 <http://docshare04.docshare.tips/files/24624/246243739.pdf>

66. Wolak, J., Finkelhor, D., Mitchell, K. (2004). Internet-initiated Sex Crimes against Minors: Implications for Prevention Based on Findings from a National Study. *Journal of Adolescent Health*, 35:424.e11–424.e20 Kasutatud 11.01.2018 <https://secure.jbs.elsevierhealth.com/action/getSharedSiteSession?rc=1&redirect=http%3A%2F%2Fwww.jahonline.org%2Farticle%2FS1054-139X%2804%2900171-5%2Ffulltext&code=jah-site>
67. Wolak, J., Finkelhor, D., Mitchell, K. (2006). Online victimization of youth: five years later. Kasutatud 2.01.2018 [https://scholars.unh.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as\\_sdt=0%2C5&q=Online+victimization+of+youth%3A+five+years+later&btnG=&httpsredir=1&article=1053&context=ccrc](https://scholars.unh.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=Online+victimization+of+youth%3A+five+years+later&btnG=&httpsredir=1&article=1053&context=ccrc)
68. Wolak, J., Finkelhor, D., Mitchell, K.J., Ybarra, M. L. (2008). Online “predators” and their victims: myths, realities and implications for prevention and treatment. *American Psychologist*. Vol. 63, No. 2, 111–128. Kasutatud 19.04.2018 <http://docshare04.docshare.tips/files/24624/246243739.pdf>
69. Ybarra, M. L., Espelage, D. L., Mitchell, K. J. (2007). The co-occurrence of internet harrasment and unwanted sexual solicitation victimization and perpetration: associations with psychosocial indicators. *Journal of Adolescent Health*. 41 S31-S41. Kasutatud 13.05.2018 [https://ac.els-cdn.com/S1054139X07003965/1-s2.0-S1054139X07003965-main.pdf?\\_tid=05e0cbb7-dc89-435c-9097-4fafc6fb8f17&acdnat=1526384768\\_82631d3bc5fce04c1bb2239b3b52bf9d](https://ac.els-cdn.com/S1054139X07003965/1-s2.0-S1054139X07003965-main.pdf?_tid=05e0cbb7-dc89-435c-9097-4fafc6fb8f17&acdnat=1526384768_82631d3bc5fce04c1bb2239b3b52bf9d)



# Lisad

## Lisa 1. Intervjuukava

### **SISSEJUHATAV OSA**

1. Kas sa soovid enne intervjuud mult midagi selle uurimuse kohta küsida?
2. Kui vana sa oled?
4. Mis on su lemmiktegevused?
5. Milline inimene sa oled?

### **INTERNETI KASUTAMINE**

6. Tulemegi selle intervjuu põhilise teema juurde - internet. Millised on sinu esimesed mälestused internetist?
  - Mida sa kasutamise alguses netis tegid? Mida sulle meeldis teha?
  - Kas sa mäletad ka midagi sellist, mis sulle väiksena ei meeldinud netis?
7. Aga praegu - kirjelda mulle palun oma tavalist päeva, eelkõige just internetiga seonduvalt.
8. Mis on sinu jaoks peamised tegevused, mida sa veebis teed (motivatsioon ja platvormid)?
9. Kui saaksid valida sotsiaalmeediakanalitest edaspidiseks kasutamiseks ainult ühe, siis millise ja miks?
10. Mis sa arvad, kas noored teevad internetiga seoses midagi täitsa teistmoodi kui vanemad inimesed ja kui, siis mida?
11. Mis on praegu noorte jaoks netis peamised tegevused?

### **ONLINE-RISKID JA NENDEGA TOIMETULEK**

12. Nüüd ma palun sul jälle mõelda laiemalt, kõigile noortele - mis sa arvad, mis on noorte jaoks netis kõige suuremad ohud?
13. Kas ja milliseid ohtusid märkad sina ise igapäevaselt internetis?
14. Milliseid ohte pead kõige olulisemateks?
15. Kes on nende ohtude mõttes kõige haavatavamad? Kes on ohus üldse?
16. Kuidas need inimesed saaksid nende ohtudega toime tulla? Mida nad saaksid teha enda ja teiste kaitsmiseks? Olukorra parandamiseks, kui midagi on juba juhtunud?
17. Aga kes need kurjategijad on, püüa mõelda et näiteks oht X, see inimene, kes selle taga on, on niisugune ja niisugune...

## NETIPERVERDID

18. Ja nüüd liigumegi jälle edasi. Üks oht, mida sageli nimetatakse, on nõ netiperverdid, veebiahistajad, *online*-pervod, nimetagem neid kuidas iganes. Kuidas ja kas sina kasutad üldse seda sõna - pervert?
19. Kui mina andsin teile selle joonistamisülesande ja ütlesin, et joonista netiperverti, siis millele sa mõtlesid – just, et netipervert - mis tegevused selle alla liigituvad. Ehk mida sinu arvates netipervert teeb?
20. Aga vaatamegi koos seda joonistust - kirjelda mulle kõigepealt, mis sa siia siis joonistasid?
21. Kirjelda natuke seda ka, kuidas sa jõudsid selleni, et just selline pilt sai?
22. Kui palju mõtlesid/kaalusid?
23. Mille vahel pidid valikuid tegema, et mida joonistada ja mida mitte?  
[miks prillid, miks seda värvi juuksed, miks nii kaugel, miks seljaga, miks tal kingi ei ole; miks kaks inimest taustal on; miks päike paistab; miks värviline, miks mitte; jne]
24. Kas sellelt pildilt on midagi puudu ka? Mida sa oleksid tahtnud joonistada, aga mingil põhjusel ei joonistanud?
25. Mis sa arvad, kui palju selliseid perverte ringi liigub netis?
26. Kus nad peamiselt liiguvad netis?
27. Mis sa arvad, mida nad tavapäraselt teevad? Kuidas nad ohvrile lähenevad?
28. Kui peaks panema kokku sellise pervo profiili, siis kes ja milline ta oleks? [pärast küsin eraldi vanuse, soo, rahvuse, lapsepõlve jm kohta]
29. Kes on nende ohver sinu arvates?
30. Kust, mille põhjal sa sellistele arvamustele oled jõudnud?
31. Mil määral oled neid seonduvaid teemasid märganud meedias - nt teles, uudistes jne?
32. Mil määral oled neid teemasid märganud sotsiaalmeedias?
33. Mil määral on see olnud teemaks sinu sõpruskonnas?
34. Kas sul endal on olnud mõni selline kogemus, kus sa suhtlesid sellise inimesega, keda võiks nimetada netiperverdiks?
35. Mis siis juhtus?
36. Mida sa sellel ajal mõtlesid?
37. Mida sa praegu sellest arvad, kas midagi on muutunud?
38. Aga mis sa arvad, miks need pervod seda teevad, mida nad teevad? Miks nad normist kõrvale lähevad?

40. Kuidas perverdust saab üldse pervert, et mis hetkel siis viltu vedama hakkab?

41. Mis oleks sellisele inimesele paras karistus?

Seaduslik - õigusjärgne karistus?

Sotsiaalne karistus - miski mida inimesed ise ühiskonnas teevad?

42. Kas netiperverti saab kuidagi parandada, et sellisel juhul mis peaks olema karistus neile?

Ja kas see karistus muudaks neid sinu arvates?

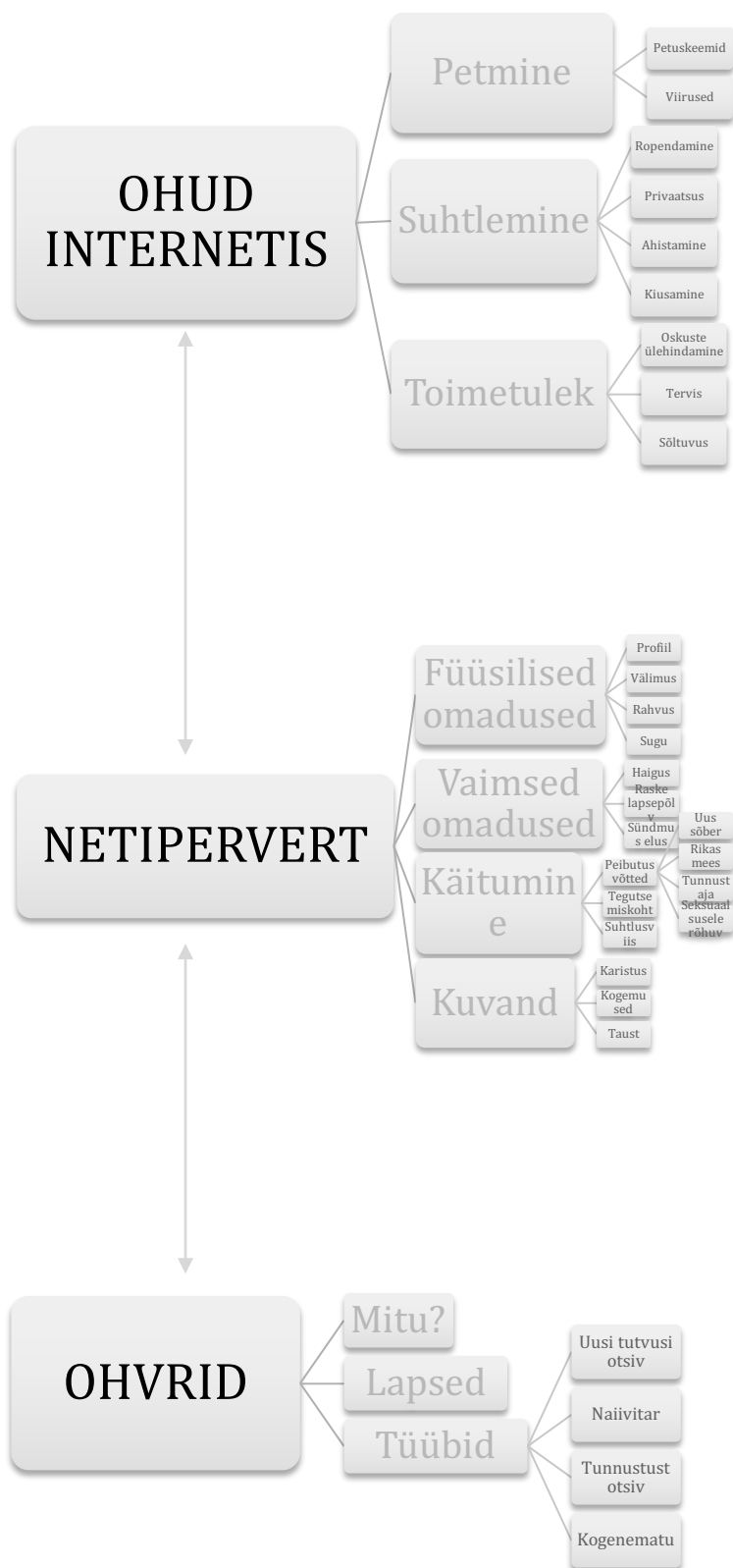
43. Kui sa saaksid nt 12-aastastele endale midagi soovitada selle teemaga seoses, siis mis oleks need näiteks kolm asja, mida sa soovitaksid? Olles ise kõvasti vanem ja targem, eks.

44. Kas on jäänud täna midagi rääkimata või ütlemata, mida sa tahaksid veel lisada? Mida ma ei ole taibanud küsida? Või midagi rõhutada?

## Lisa 2. Intervjuude transkriptsioonid

Teema tundlikkuse tõttu on intervjuud valimi anonüümsuse kaitsmiseks edastatud komisjonile eraldi failina ja pole mõeldud avalikuks kasutamiseks. Sekundaarsete uuringute jaoks saab algmaterjali küsida selle bakalaureusetöö autorilt meiliaadressilt [tuuliannn@gmail.com](mailto:tuuliannn@gmail.com).

# Lisa 3. Koodipuu



## Lisa 4. Nõusolekuvorm

### Nõuseoleku vorm

#### Olen teadlik:

- Uuringu eesmärgid (nii võimalikud kasud, kui ka kahjud uuritavale);
- Uuringu metoodika (kuidas uuringut läbi viiakse, millise ajakuluga peaks uuritav arvestama jms);
- Vabatahtlikkus (loobumise võimalus uuringust ükskõik, millises uuringu faasis; kallutatuse vältimine, nt hüved uuringus osalemise eest);
- Anonüümsus (uuritaval on õigus anonüümsusele – ka ekspertuuringu korral; anonüümsus andmete kogumisel, analüüsimisel ja andmete säilitamisel) ja konfidentsiaalsus (uurija vastutustundlik ümberkäimine andmetega).
- Andmekaitse tingimused ( teada on andmed, mille töötlemiseks luba antakse, andmete töötlemise eesmärk ning isikud, kellele andmete edastamine on lubatud, samuti andmete kolmandatele isikutele edastamise tingimused ning andmesubjekti õigused tema isikuandmete edasise töötlemise osas).

### *Online-ahistaja kuvand noorte seas*

Mulle, ....., on selgitatud, mis on nimetatud uuringu eesmärk ja metoodika (nt uuringu käik, ajakulu) ning kinnitan oma nõusolekut selles osalemiseks allkirjaga. Tean, et uuringu käigus tekkivate küsimuste ja võimalike probleemide kohta saan mulle vajalikku täiendavat informatsiooni uuringu läbiviijalt Tuuli-Ann Freienthalilt (Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni III aasta tudeng, [tuuliannn@gmail.com](mailto:tuuliannn@gmail.com), 55648026).

Uuritava allkiri.....

Kuupäev, kuu, aasta .....

Uuritavale informatsiooni andnud isiku nimi: Tuuli-Ann Freienthal

Uuritavale informatsiooni andnud isiku allkiri: .....

Kuupäev, kuu, aasta .....

## Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Tuuli-Ann Freienthal (sünd 24.10.1993), annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Netipervertide" kuvand noorte seas: Eesti gümnasistide kogemused ja hinnangud” mille juhendaja on Maria Murumaa-Mengel.

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
1. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
  2. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 28.mai 2018